

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу**

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ**

**«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
05 Соціальні та поведінкові науки
051 «Економіка»**

Форма навчання: очна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: Потенціал розвитку економічних відносин між Україною та ЄС

здобувача(ки): Сотнікова Тимофія Андрійовича

Науковий(ва) керівник(ця): доцент, к.е.н Гордєєва Тамара Федорівна

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувачка кафедри: д.е.н., професорка Циганкова Т.М.

Київ 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет Міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 «Економіка»

ПОГОДЖЕНО

Керівниця проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми
«Міжнародна економіка»

_____ Столярчук Я.М.

« _____ » _____ 20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри міжнародної торгівлі
і маркетингу

_____ Циганкова Т.М.

« _____ » _____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Здобувачу(ці) вищої освіти _____ Сотнікову Тимофію Андрійовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ очної _____ форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: « Потенціал розвитку економічних відносин між Україною та ЄС »

Тему затверджено наказом ректора Університету від «14» лютого 2023р. №293-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах:

вторинних джерел наукової і статистичної інформації

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні засади формування потенціалу міжнародних економічних відносин країни (назва розділу)
Розділ 2	Аналіз потенціалу розвитку економічних відносин між Україною та ЄС (назва розділу)
Об'єкт дослідження:	Економічні відносини між Україною та ЄС
Предмет дослідження:	Потенціал розвитку економічних відносин між Україною та ЄС
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	На основі дослідження структури та значення економічного потенціалу країни для формування ефективних зовнішньоекономічних відносин, проаналізувати потенціал економічних зв'язків України з Європейським союзом та запропонувати пріоритетні напрями їх розвитку.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1

розглянути зовнішньоекономічні відносини країни та їх роль у розвитку національної економіки; розкрити сутність, структуру та значення для розвитку зовнішніх відносин економічного потенціалу країни; визначити роль зовнішньоекономічної політики країни у формуванні потенціалу її міжнародних зв'язків.

У розділі 2

проаналізувати розвиток економічних відносин між Україною та ЄС; оцінити вплив поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі на потенціал економічних зв'язків між Україною і ЄС; визначити напрями підвищення економічного потенціалу України у відносинах з ЄС.

Завдання підготував(ла)

Науковий(а) керівник(ця)

_____
(підпис)

«__» _____ 2023р.

Гордєєва Т. Ф.
(ініціали, прізвище)

Завдання одержав(ла) здобувач(ка)

_____
(підпис)

«__» _____ 2023р.

Сотніков Т.А.
(ініціали, прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 67 сторінок, 5 таблиць, 18 рисунків, список використаних джерел з 47 найменувань.

ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

(назва кваліфікаційної бакалаврської роботи)

Об'єктом дослідження є економічні відносини між Україною та ЄС.

Предметом дослідження є потенціал розвитку економічних відносин між Україною та ЄС.

Мета дослідження - на основі дослідження структури та значення економічного потенціалу країни для формування ефективних зовнішньоекономічних відносин, проаналізувати потенціал економічних зв'язків України з Європейським союзом та запропонувати пріоритетні напрями їх розвитку.

Досягнення мети вимагає ефективного розв'язання наступних завдань:

- розглянути зовнішньоекономічні відносини країни та їх роль у розвитку національної економіки;*
- розкрити сутність, структуру та значення для розвитку зовнішніх відносин економічного потенціалу країни;*
- визначити роль зовнішньоекономічної політики країни у формуванні потенціалу її міжнародних зв'язків;*
- проаналізувати розвиток економічних відносин між Україною та ЄС;*
- оцінити вплив поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі на потенціал економічних зв'язків між Україною і ЄС;*
- визначити напрями підвищення економічного потенціалу України у відносинах з ЄС.*

Практичне значення дослідження полягає у висвітленні конкретних напрямків, опрацювання яких може сприяти розвитку економічних відносин України і ЄС.

Період виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи –
лютий - червень 2023р.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2023р.

Рік захисту роботи 2023р.

Ключові слова: зовнішньоекономічні відносини, економічний потенціал, торговельні зв'язки, економічний розвиток, європейська інтеграція, інвестиційна діяльність, міжнародне співробітництво.

В і д г у к
на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету Міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

Сотнікова Тимофія Андрійовича

На тему: Потенціал розвитку економічних відносин між Україною та ЄС

1. Актуальність теми: ЄС є наразі головним торговельним партнером України на світовому ринку. У цьому контексті питання зміцнення економічного потенціалу відносин України з Європейським союзом є надзвичайно актуальним
2. Позитивні риси кваліфікаційної роботи: глибоко проаналізовано торговельні і інвестиційні відносин між ЄС і Україною, досліджено вплив зони вільної торгівлі на економічні відносини між ЄС і Україною, запропоновано напрямки посилення економічного потенціалу України
3. Наявність самостійних розробок автора: автором самостійно були зібрані великі обсяги статистичної інформації, з використанням графічного методу проаналізовано тенденції і структуру економічних відносин між ЄС і Україною, запропоновано пріоритетні напрями зміцнення економічних стосунків між країнами ЄС та Україною
4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: висновки і рекомендації мають практичну цінність
5. Наявність недоліків: доцільно було при аналізі економічного потенціалу стосунків ЄС і України більше уваги приділити нарощуванню експорту продуктів з високою доданою вартістю
6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: робота відповідає вимогам, заслуговує позитивної оцінки і може бути допущена до захисту перед ЕК

Науковий керівник: доцент кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу,
доцент, канд.екон.наук
(посада, учене звання, науковий ступінь)

_____
(підпис)

Гордєєва Т.Ф.
(прізвище, ініціали)

«01» червня 2023р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН КРАЇНИ.....	5
1.1. Зовнішньоекономічні відносини країни та їх роль у розвитку національної економіки.....	5
1.2. Сутність, структура та значення економічного потенціалу країни для розвитку її зовнішніх відносин.....	13
1.3. Роль зовнішньоекономічної політики країни у формуванні потенціалу її міжнародних зв'язків.....	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС.....	34
2.1. Розвиток економічних відносин між Україною та ЄС.....	34
2.2. Вплив поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі на потенціал економічних зв'язків між Україною і ЄС.....	42
2.3. Напрямки підвищення економічного потенціалу України у відносинах з ЄС.....	50
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63

ВСТУП

Актуальність теми. Європейський Союз є головним торгівельним партнером України. Його частка в зовнішньоторговельному обороті України стрімко зростає. Інтеграція в європейський економічний простір створює для України низку перспектив. Однак реалізація таких масштабних амбіцій потребує проведення системної роботи, щоб відповідати необхідним умовам європейської спільноти. Військове вторгнення РФ на територію України призвело до нищівних збитків та обмежень для національної економічної системи. Європейський союз запровадив суттєві економічні заходи та надав вагомої підтримки економіці України, яка потребувала стрімкої адаптації під умови війни. Сучасні виклики, спричинені війною, утворили новий етап для розвитку економічних відносин між Україною та ЄС, які потребують аналізу потенційних переваг та недоліків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню сутності економічного потенціалу країни приділяли увагу такі науковці як: О.В. Халіляєва, П.В. Пузирьова, Р.Б. Матковський. Дослідженням його окремих складових потенціалів, як-от природно-ресурсний, виробничий, інноваційний, трудовий, експортний займалися наступні вчені: Н.В. Гладчак, І.В. Лещух, В.І. Яковлев, Є.О. Шелест та інші.

Мета дослідження - на основі дослідження структури та значення економічного потенціалу країни для формування ефективних зовнішньоекономічних відносин, проаналізувати потенціал економічних зав'язків України з Європейським союзом та запропонувати пріоритетні напрями їх розвитку.

Досягнення мети вимагає ефективного розв'язання наступних завдань:

- розглянути зовнішньоекономічні відносини країни та їх роль у розвитку національної економіки;
- розкрити сутність, структуру та значення для розвитку зовнішніх відносин економічного потенціалу країни;

- визначити роль зовнішньоекономічної політики країни у формуванні потенціалу її міжнародних зв'язків;
- проаналізувати розвиток економічних відносин між Україною та ЄС;
- оцінити вплив поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі на потенціал економічних зв'язків між Україною і ЄС;
- визначити напрями підвищення економічного потенціалу України у відносинах з ЄС.

Об'єктом дослідження є економічні відносини між Україною та ЄС.

Предметом дослідження є потенціал розвитку економічних відносин між Україною та ЄС.

Методи дослідження. Враховуючи мету, встановлені завдання, об'єкт та предмет дослідження в межах дослідження були використані такі методи наукового пізнання, зокрема: діалектичний (для виявлення та формування структури економічних процесів), статистичний аналіз та графічний (для дослідження динаміки та структури розвитку економічних відносин між Україною і ЄС), аналізу (для дослідження розвитку торговельних і інвестиційних відносин України і ЄС), порівняння (для виявлення змін, що відбувалися з моменту укладання угоди про ЗВТ між Україною і ЄС і до укладання цієї угоди).

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що воно спрямоване на вивчення та аналіз факторів, що впливають на можливості розвитку економічного співробітництва між Україною та ЄС.

Практичне значення дослідження полягає у висвітленні конкретних напрямків, опрацювання яких може посилити розвиток економічних відносин України і ЄС.

Інформаційною основою дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних науковців, фінансові звіти, офіційні веб-сайти організацій і установ України і ЄС, офіційні статистичні дані.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Робота налічує 67 сторінок, 18 рисунків, 5 таблиць та 47 використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН КРАЇНИ

1.1 Зовнішньоекономічні відносини країни та їх роль у розвитку національної економіки

Новий час вносить свої корективи на шляху розвитку країни. Зрушення в напрямку національного добробуту залежить від успішного інтегрування в світову спільноту. Сучасні стратегії розбудови економічного потенціалу країни прямо чи опосередковано спрямовані на взаємодію із зовнішнім світом. Партнери зовнішньоекономічних відносин, обмінюючись здобутками і досвідом, прискорюють взаємозбагачення національних економік. Швидко розвиваються взаємовигідні вивірені зв'язки і створюються спільні підприємства, зростає кількість взаємозалежних галузей виробництва. Отже, зовнішньоекономічна діяльність країни набуває надзвичайного значення в процесі налагодження зовнішньоекономічних відносин та піднесення національної економіки. В таких умовах ключова потреба міститься в тому, щоб зосередити увагу та силу на впровадження ефективної зовнішньоекономічної діяльності.

З метою з'ясування змісту такого багатогранного поняття, як зовнішньоекономічна діяльність, необхідно вивчити наукові праці. Так, Л. Дідківська та Л. Головка, зовнішньоекономічну діяльність визначають як «розвиток економічних відносин між країнами, що здійснюють зовнішню торгівлю, міграцію капіталів і робочої сили; формують міжнародні науково-технічні та виробничі зв'язки» [1, с. 151–152].

В посібнику за редакцією Ю. Г. Козака [2, с.7] поняття зовнішньоекономічної діяльності розглядається як «система економічних відносин, які складаються в процесі обміну ресурсами всіх видів між державами та їх економічними суб'єктами. Ці відносини включають усі аспекти економічного життя держави: виробництво, торгівлю, фінанси, інвестиційну сферу».

На нашу думку, зовнішньоекономічна діяльність - це складна система взаємодій між різними національними економіками, яка зумовлена прагненням країн досягти економічного зростання шляхом різноманітного співробітництва, яке включає інвестиційну діяльність, торгівлю товарами та послугами, науково-технічне співробітництво, виробничо-технологічне кооперування, валютно-фінансові відносини тощо. Таке співробітництво дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів та відкриває доступ до нових ринків та технологій.

Зовнішньоекономічні відносини між країнами можуть бути зумовлені різними факторами, зокрема: різницею економічного розвитку країн; доступом до сировинних ресурсів; нерівномірністю розміщення фінансових ресурсів; відмінністю у людських ресурсах; різницею науково-технічного розвитку країн; особливостями природно-географічного положення; характером політичних відносин [3, с.7].

Різниця економічного розвитку країн. Економічна політика кожної з країн спрямована на забезпечення розвитку галузей національної економічної системи. В той же час, увага держав зосереджується на певних сферах економіки задля нарощення конкурентних переваг та зміцнення своїх позицій, щоб у результаті посісти вагоме місце на світовій арені.

Доступ до сировинних ресурсів. Обмеженість сировинної бази стримує економічне зростання країн, оскільки багато галузей промисловості значною мірою покладаються на доступ до дефіцитних ресурсів. Разом з тим, висока ціна на імпортування необхідних ресурсів унеможлиблює ефективне виробництво певних товарів для внутрішніх потреб країни. У підсумку вступ у зовнішньоекономічні відносини відкриває доступ до необхідної сировинної бази та товарів.

Нерівномірність розміщення фінансових ресурсів. В основі сучасних зовнішньоекономічних відносин лежить міжнародна інвестиційна активність, яка значно зросла за останні кілька десятиліть. Такий процес спричинений надлишком капіталів в деяких країнах. Ринки можуть зазнавати вищих темпів зростання і залишати без уваги недооцінені активи, які створюють привабливі інвестиційні можливості.

Відмінність у людських ресурсах. Для зовнішньоекономічних відносин властива міграція людського ресурсу. Щорічно з країн з надлишковими трудовими ресурсами переміщується в інші регіони велика кількість людського капіталу в пошуках працевлаштування або інших можливостей. Таке явище сприяє поглибленню зовнішньоекономічних відносин між країнами.

Різниця науково-технічного розвитку країн. Розвиток зовнішньоекономічних відносин країни може сприяти вирішенню цілого ряду завдань, починаючи від модернізації виробничого процесу і закінчуючи розширенням товарного асортименту та придбанням передових технологій. Взаємодія інтелектуального капіталу країн забезпечує підтримку інтелектуальної та технологічної досконалості на високому рівні, особливо у наукоємних галузях. Міжнародна співпраця між вченими стимулює наукові відкриття та інновації. Це, у свою чергу, може допомогти країнам розкрити свій інтелектуальний потенціал і ефективно конкурувати на світовій арені.

Характер політичних відносин. Країни створюють альянси чи партнерства з іншими країнами для просування своїх стратегічних інтересів, таких як національна безпека чи геополітичний вплив. Зовнішньоекономічні відносини ґрунтуються на засадах мирного діалогу, коли кожна з країн прикладає максимум дипломатичних зусиль, щоб вирішити будь-які розбіжності та запобігти ескалації політичного протистояння у конфлікт. Політична стабільність виступає характерною рисою економічного розвитку.

Особливості природно-географічного положення. Вигідне географічне розташування відкриває широкі можливості для надходження фінансових ресурсів. Наявність в країні важливих сухопутних та морських сполучень дає змогу надавати послуги перевезення та стимулювати торгівлю, у такий спосіб підтримувати та розвивати важливі міжнародні економічні зв'язки. Крім того, зовнішньоекономічні відносини становлять основу розвитку рекреаційно-туристичної індустрії.

Таким чином, зовнішньоекономічні відносини мають вирішальне значення для економічного, соціального та політичного розвитку країни. Використовуючи ці

відносини, країни можуть створити кращі умови для зростання, можливості впровадження інновацій та співпраці в глобальній економіці.

Отже, зовнішньоекономічні відносини стосуються взаємодії, партнерства та співпраці, встановленої між країнами для досягнення економічних, соціальних і політичних цілей. Ці відносини охоплюють торгівлю, інвестиції, фінанси, передачу технологій та обмін знаннями, що може забезпечити доступ до критичних ресурсів, сприяти економічному зростанню, зменшити ризики та зміцнити дипломатичні зв'язки. Зовнішньоекономічні відносини є ключовим рушієм глобалізації та відіграють вирішальну роль у формуванні економічного, політичного та соціального ландшафту світу. По суті, зовнішньоекономічні відносини являють собою складну та динамічну мережу зв'язків, які об'єднують нації разом, дозволяючи їм орієнтуватися в викликах і можливостях глобальної економіки.

Зовнішньоекономічні відносини країн в процесі свого розвитку можуть набувати різних форм, які показано на рис. 1.1.

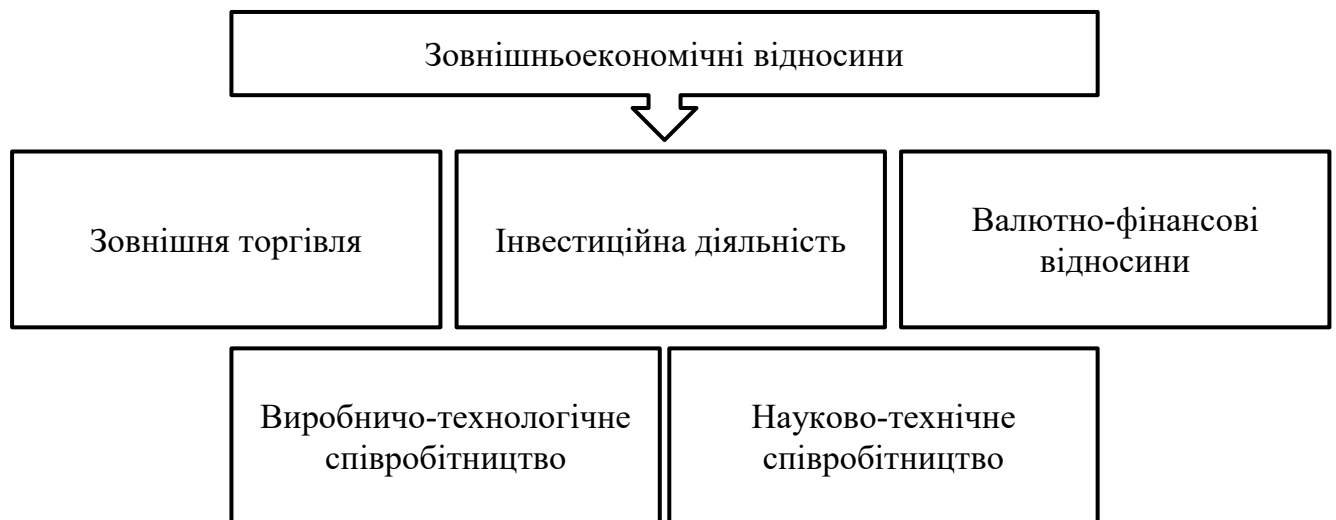

Рисунок 1.1 - Форми зовнішньоекономічних відносин[4, с.15]

Зовнішня торгівля стосується обміну товарами та послугами за межами географічних кордонів. Цей процес додає продуктивного потенціалу кожній країні та є рушійною силою національного економічного добробуту. Зовнішня торгівля має численні переваги перед викликами сучасного світу.

Одна з ключових переваг зовнішньої торгівлі полягає в можливості країни задовольняти внутрішній споживчий попит товарами та послугами, які вона не може виготовляти з достатньою ефективністю, що дозволяє концентрувати увагу

на економічно вигідних для національної економіки галузях виробництва, поглиблюючи свою спеціалізацію та продуктивно розподіляючи ресурси.

Ще одна перевага зовнішньої торгівлі полягає в тому, що вона сприяє динамізму та інноваційній діяльності в економіці. Поліпшення якості, продуктивності та різноманітності виробництва на міжнародній арені провокує тиск конкуренції з боку інших держав, у такий спосіб задовольняючи мету вільного ринку.

Хоча зовнішня торгівля може принести багато переваг економіці країни, вона також має свої недоліки. Деякі з цих недоліків можуть мати довготривалий вплив на економічне зростання.

Зовнішня торгівля може перешкоджати розвитку внутрішньої промисловості. Необмежений імпорт та іноземна конкуренція можуть становити загрозу для виживання новонароджених і майбутніх галузей промисловості в країні. Демпінгова політика розвинених країн може завдати шкоди слаборозвиненим країнам.

Іншим недоліком зовнішньої торгівлі є те, що вона може призвести до торгового дефіциту, коли країна імпортує більше товарів і послуг, ніж експортує. Торговельний дефіцит може бути шкідливим для економіки країни, оскільки він означає, що вона надсилає з країни більше грошей, ніж привозить. Це може призвести до зниження вартості валюти країни, роблячи імпорт дорожчим, а експорт менш конкурентоспроможним.

Зовнішня торгівля також може призвести до залежності від інших країн щодо основних ресурсів і товарів. Наприклад, якщо країна значною мірою залежить від імпорту енергії чи продуктів харчування, вона може бути вразливою до збоїв у постачанні або стрибків цін. Це може мати значний вплив на економіку країни, особливо якщо вона не має відповідних внутрішніх запасів або альтернативних джерел постачання.

Підсумовуючи, хоча зовнішня торгівля може принести багато переваг економіці країни, важливо ретельно розглянути її потенційні недоліки.

Збалансований підхід до зовнішньої торгівлі, який враховує як переваги, так і ризики, є важливим для довгострокового економічного процвітання країни.

Зовнішньоекономічні відносини набувають вираження інвестиційної діяльності, основу якої складають портфельні інвестиції(далі ПІ) та прямі іноземні інвестиції(далі ПІІ).

У підсумку, ПІІ та ПІ можуть принести значні переваги розвитку національної економіки. ПІІ, як правило, більше зосереджені на довгострокових інвестиціях у фізичні активи, тоді як ПІ більше зосереджені на короткострокових інвестиціях у фінансові активи.

Залучення інвестицій супроводжується наступними перевагами для країни: створення робочих місць та збільшення зайнятості населення; переймання досвіду управління та бізнес-практики; зростання експортного потенціалу; підвищення конкурентоспроможності національної промисловості; збільшення обсягів капітальних вкладень; впровадження нових продуктів, послуг та ідей.

Проте, інвестиційна діяльність включає певні ризики для економічної безпеки країни, основні з яких: неузгодженість інтересів інвестиційного процесу щодо структурних перетворень в країні, обмеження потенціалу виходу національних компаній на міжнародні ринки капіталу, монополізація іноземним капіталом стратегічних секторів економіки, інвестиційна перевага одних секторів чи регіонів над іншими [5, с. 287].

Отже, інвестиційна діяльність відкриває значні переваги перед країною, але важливо ретельно розглянути потенційні недоліки та керувати пов'язаними ризиками, щоб забезпечити стійкі та справедливі результати для всіх залучених сторін.

Наступною формою зовнішньоекономічних відносин є валютно фінансові відносини, які формуються між сторонами міждержавного обміну та пов'язані із операціями між фінансовими системами різних країн, включаючи обмін валют, торгівлю, інвестиції та управління фінансовими ризиками.

Валютно-фінансові відносини побудовані навколо двох основних елементів: усталених методів розрахунків і системи валютного регулювання.

Організаційна складова міжнародних фінансових відносин стосується порядку та форм розрахунків, які регулюються відповідними міжнародними договорами та документами. Стандартизація документації розрахунків має вирішальне значення для забезпечення відповідних гарантій для експортерів та імпортерів щодо постачання товарів та оплати. Він також встановлює систему тлумачення прав, обов'язків і відповідальності залучених сторін на рівних засадах. Валютне регулювання, зокрема процес формування валютного курсу, є критично важливим аспектом міжнародних фінансових відносин. Цей основний компонент керує перетворенням грошових потоків з однієї грошової одиниці в іншу та переміщенням цих потоків між окремими країнами.

Валютно-фінансові відносини сприяють збільшенню об'ємів зовнішньої торгівлі, доступу до іноземного капіталу, зміцненню економічних зв'язків.

Однак важливо зазначити, що міжнародні валютно-фінансові відносини також становлять такі ризики та виклики для розвитку національних економік, як: вразливість до валютних коливань, вразливість до зовнішніх економічних шоків, накопичення державного боргу, глибока взаємозалежність національних економік.

Виробничо-технологічне співробітництво виражається у взаємодії між підприємствами, організаціями та урядами різних країн для вдосконалення виробничих процесів, передачі технологій та розробки нових продуктів або послуг. Така співпраця передбачає міжнародний обмін досвідом, знаннями та ресурсами для підвищення ефективності виробничих систем, стимулювання інновацій та створення економічної цінності в глобальному масштабі.

Виробничо-технологічне співробітництво охоплює:

- передачу ліцензій і прав власності;
- удосконалення організації виробничого процесу;
- реалізацію спільних виробничих програм;
- опрацювання і погодження проектно-конструкторської документації, технологічних процесів; осучаснення підприємств.

Загалом, виробничо-технологічне співробітництво може бути ключовим способом подолання технологічних розриву, який базується на збалансованому підході, що враховує специфічні потреби та можливості кожного партнера.

Науково-технічне співробітництво відіграє вирішальну роль у розвитку національної економіки, сприяючи обміну знаннями та досвідом у галузях науки, техніки та виробництва.

Науково-технічне співробітництво охоплює:

- реалізацію програм спільних науково-технічних досліджень;
- організацію міжнародних науково-технічних конференцій;
- пошуки вирішення загальних науково-технічних проблем;
- заснування міжнародних науково-дослідних інститутів та організацій;

проведення обопільних міждержавних консультацій для опрацювання питань з науково-технічної політики.

Науково-технічне співробітництво формує колективний інтелект, об'єднаний спільними цілями та інтересами, що може бути спрямований на боротьбу з глобальними проблемами сьогодення. Об'єднуючи ресурси та досвід, країни можуть досягти більшого впливу та ефективності у вирішенні цих викликів.

Як підсумок, зовнішньоекономічні відносини є вирішальним аспектом економічного розвитку країни. Створюючи нові ринки, залучаючи іноземні інвестиції, сприяючи передачі технологій та інноваціям, надаючи доступ до нових джерел фінансування, зовнішньоекономічні відносини можуть сприяти економічному зростанню та підвищувати конкурентоспроможність національного виробництва. Однак країни також повинні усвідомлювати потенційні ризики, пов'язані із зовнішньоекономічними відносинами, і впроваджувати політику для пом'якшення цих ризиків. Зрештою, збалансований і стратегічний підхід до зовнішньоекономічних відносин може допомогти країнам максимізувати вигоди та мінімізувати ризики, сприяючи стабільному економічному розвитку.

1.2 Сутність, структура та значення економічного потенціалу країни для розвитку її зовнішніх відносин

Економічне зростання є кінцевою метою будь-якої економіки світу, і тому вектор державної уваги спрямований саме на досягнення цієї мети. Лише в умовах сталого економічного зростання можна задовольнити соціальні потреби та підвищити якість життя в країні. Саме економічний потенціал країни є вирішальним чинником її здатності досягти сталого економічного добробуту.

Слово «потенціал» бере свій початок від латинського слова «*potentia*», що означає «силу, здатність». У Стародавньому Римі «*potentia*» означало політичну або юридичну владу. Слово «потенціал» з часом увійшло в англійську мову з французької в XIV столітті. З тих пір «потенціал» використовувався для опису можливості або здатності розвиватися або ставати чимось.

Термін «економічний потенціал країни» є багатогранною категорією, що широко використовується в економічній літературі. Для визначення сутності поняття, доцільно звернутися до наукових джерел та проаналізувати вже існуючі формулювання вчених-економістів.

Халіляєва О.В. та Пузирьова П.В. визначають економічний потенціал країни як «сполучення певної сукупності потенціалів, серед яких основне місце посідають виробничий, фінансовий, трудовий, інформаційний, науковий, технічний, ресурсний, інноваційний, інвестиційний, екологічний, підприємницький, демографічний, інтелектуальний, зовнішньоекономічний, потенціал безпеки, та які дозволяють державі забезпечувати постійний процес виробництва продукції, надання послуг, здійснювати розширене відтворення робочої сили, забезпечувати безпечну ситуацію в країні по всіх соціоекономічних напрямках та сферах діяльності та утримувати конкурентоздатні позиції на міжнародній арені» [6, с.37].

У своїй роботі Р.Б. Матковський визначає економічний потенціал країни як «сукупність наявних та таких, які можуть бути мобілізовані, основних джерел, засобів країни, елементів потенціалу цілісної економічної системи, що

використовуються і можуть бути використані для економічного зростання й соціально-економічного прогресу» [7].

Отже, економічний потенціал країни відображає сукупність наявних засобів, можливостей, ресурсів країни та здатність ефективно та результативно їх використовувати для досягнення зростання національної економіки.

Структура економічного потенціалу країни являє собою певну сукупність взаємозалежних потенціалів, кожен з яких спрямований на досягнення загальних цілей.

Основними елементами економічного потенціалу є: виробничий потенціал; природно-ресурсний потенціал; інноваційний потенціал; експортний потенціал; трудовий потенціал(рис. 1.2).

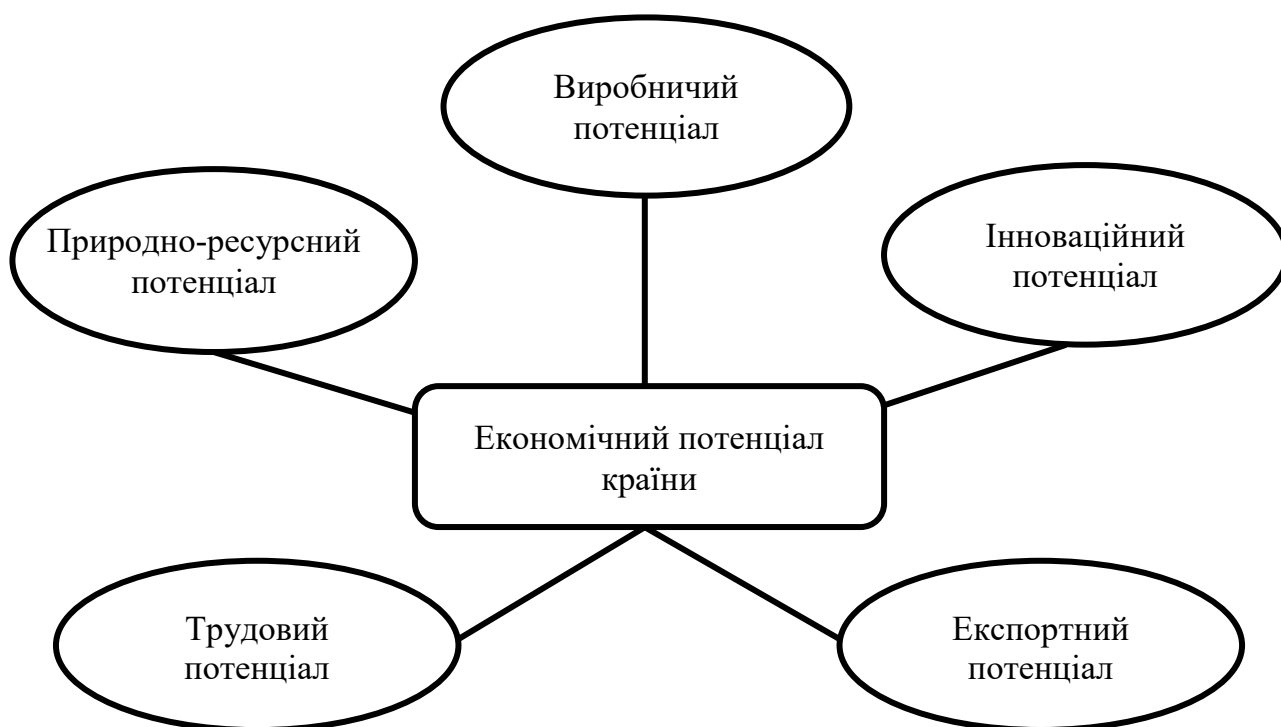

Рисунок 1.2 - Структура економічного потенціалу країни[7]

Природно-ресурсний потенціал охоплює сукупність природних ресурсів та умов, зокрема кліматичних, гідрологічних тощо, які можуть бути залучені в процесі виробництва економічних благ.

Склад природних ресурсів, якість, об'єм їх запасів, рівень дослідженості і шляхи господарського освоєння має прямий вплив на економічний потенціал країни. Перед країною, збагаченою різноманітністю цінних природних ресурсів,

виникають широкі можливості для економічного розвитку, що дає змогу приймати більш обґрунтовані рішення щодо визначення стратегічних пріоритетів.

До складу природно-ресурсного потенціалу входять:

- Мінерально-сировинні ресурси охоплюють різноманіття корисних копалин, які використовуються для забезпечення господарської діяльності. Корисні копалини класифікують на такі групи: паливно-енергетичні, рудні та нерудні. Мінерально-сировинні ресурси мають надзвичайне значення для розвитку національної економіки, тому що вони є основою стратегічних галузей промисловості країни.

- Земельні ділянки, які вже використовуються та ті, що можуть бути залученні для здійснення господарської діяльності. Земельний ресурс становить основу сільського та лісового господарств, містобудівництва тощо.

- Водні ресурси охоплюють природні або штучні джерела придатної до використання води, включаючи озера, річки, підземні водоносні горизонти, льодовики, моря, океани, штучні резервуари.

- Лісові ресурси країни відносяться до природних активів, які походять від її лісів і лісистих угідь. Ці ресурси включають деревину, недеревні лісові продукти, такі як фрукти, горіхи та лікарські рослини, дику природу, чисту воду, поглинання вуглецю тощо.

- Рекреаційні ресурси — це сукупність природних і антропогенних об'єктів, що сприяють покращенню фізичного та духовного стану людей, у такий спосіб, слугуючи засобом відновлення людської працездатності.

Сприятлива особливість географічного положення країни розглядається як чинник її можливого розвитку і функціонування. Зважаючи на розташування поблизу основних торговельних шляхів або водойм, країни можуть мати переваги у веденні торгівлі, здійсненні обміну ресурсами та технологіями, тоді як країни, які не мають таких переваг географічного положення, можуть зіткнутися з проблемами доступу до глобальних ринків.

Хоча природно-ресурсний потенціал та географічне положення країни можуть мати значний вплив на її економічний розвиток, ці фактори не є

вирішальними. Вигідне географічне положення країни може створювати широкі можливості для формування зовнішніх відносин з іншими країнами через відносну близькість до ключових транспортних маршрутів. А наявна база природних ресурсів може слугувати джерелом фінансових надходжень до країни, впливати на її торгові та інвестиційні відносини з іншими країнами.

Забезпечення ефективності трудового потенціалу є пріоритетним завданням розвинутих країн світу, здійснення якого є необхідним для прогресивного економічного зростання. Сучасні економічні потреби та трансформація ринку формують нове уявлення про трудовий потенціал, де його визначають одним з провідних економічних ресурсів.

Гладчак Н.В. визначає поняття трудового потенціалу країни, як «сукупність здібностей економічно активного населення до праці, які зазнають змін в процесі трудової діяльності і використовуються або можуть бути використані для забезпечення функціонування економічної системи» [8, с.80].

Формування трудового потенціалу є комплексним процесом, який включає в себе багато різних факторів, що впливають на ефективність та продуктивність працівників. Тому важливо врахувати різноманітні фактори для досягнення оптимальних результатів у сфері праці. Характер формування трудового потенціалу описують кількісні та якісні фактори.

До складу кількісних факторів входять: чисельність працездатного населення; кількість відпрацьованого часу; структура зайнятості; рівень безробіття; рівень народжуваності; статеві-вікова структура населення.

До складу якісних факторів входять: психофізіологічна працездатність; культурний рівень; рівень трудової мобільності; моральна зрілість; загальноосвітній та професійно-кваліфікаційний рівень; трудова міграція та активність [9, с. 34].

Для структури трудового потенціалу характерна складна взаємодія демографічних, функціональних, соціальних, фахових ознак, які описують групи людей та їх взаємодію.

Загалом трудовий потенціал можна поділити на такі складові: професійно-кваліфікаційна; психофізіологічна; організаційна (рис. 1.3).

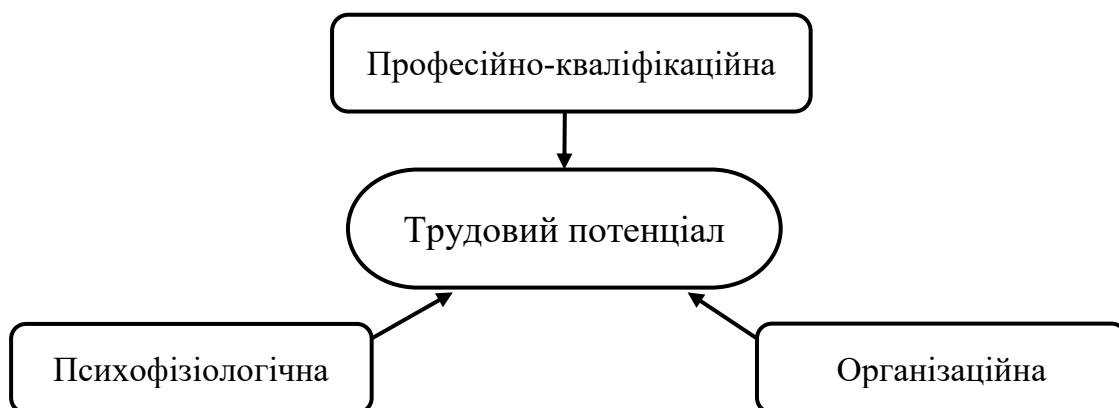

Рисунок 1.3 - Структура трудового потенціалу

Джерело: побудовано автором на основі[10]

Професійно кваліфікаційна складова охоплює рівень знань та навичок, трудову мотивацію, професійний досвід, відповідальність тощо.

Психофізична складова включає вік, стать, здоров'я, інтелектуальні особливості, працездатність тощо.

Організаційна складова характеризує ефективність кооперування колективу та продуктивність його функціонування.

Високий рівень трудового потенціалу країни стимулює можливості для встановлення взаємовигідних зовнішніх відносин і залучення іноземних інвестицій. Це пояснюється тим, що кваліфікована робоча сила, володіючи сучасним рівнем знань, має вищий потенціал для створення нових технологій, продуктів і послуг, які користуються великим попитом у всьому світі. У результаті країни тяжіють до розбудови партнерських відносин з фахівцями високого рівня, які можуть запропонувати цінні торговельні можливості.

Реалізація освітніх та культурних програм співпраці між країнами слугують основою для поглиблення зовнішніх відносин. Країни з провідним інтелектуальним капіталом можуть використовувати свій досвід і знання для розробки інноваційних рішень складних проблем.

Шлях до нової економічної системи визначає орієнтування на інформаційні технології, розробку нових підходів та методів управління, впровадження інновацій, генерування нових знань, здійснення науково-дослідницьких робіт

тощо. Відповідати таким умовам нової економічної системи можливо лише завдяки розвитку інноваційного потенціалу.

Інноваційний потенціал слугує стратегічним важелем для подолання сучасних викликів глобальної економіки та підвищення конкурентоспроможності національної економіки країни.

Існують різні погляди щодо визначення поняття інноваційний потенціал. Одні науковці уособлюють інноваційний потенціал як здатність реалізації перспектив розвитку, а інші як сукупність ресурсів, достатніх для залучення у створення інновацій. Проте, на нашу думку, інноваційний потенціал варто розглядати як поєднання сукупних ресурсів та здатність їх ефективного залучення.

У роботі Лещух І.В інноваційний потенціал визначається як сукупність можливостей, ресурсів та організаційних здібностей, які забезпечують розробку та впровадження інновацій задля досягнення сталого розвитку країни [11, с. 99].

У структурі інноваційного потенціалу можна виділити наступні складові елементи: ринкова, фінансово-економічна, кадрова, інформаційна, технологічна, організаційно-управлінська (рис. 1.4). Кожен з цих компонентів прямо впливає на формування інноваційного потенціалу.

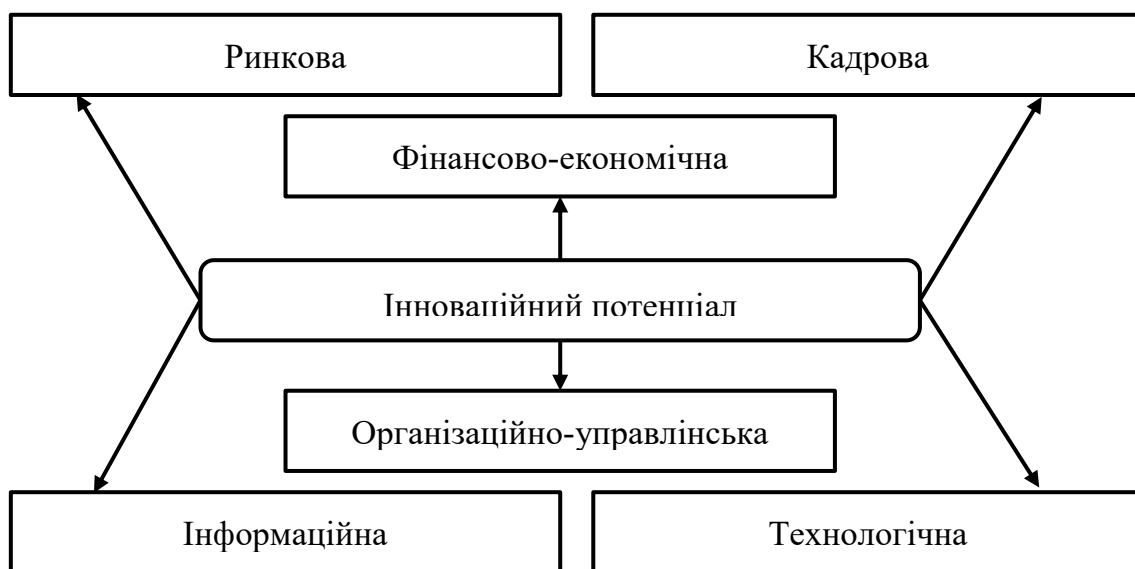

Рисунок 1.4 - Структура інноваційного потенціалу[12, с.182]

Ринкова складова описує необхідність впровадження ринкового аналізу задля створення інноваційних продуктів, які будуть задовольняти потреби та

запити ринку. Більшість невдалих результатів спричинені невідповідністю інновацій ринковим потребам.

Фінансовий-економічний елемент відображає можливість залучення фінансів для реалізації певних інноваційних проектів.

Кадрова складова характеризує наявність професійної компетентності фахівців, яка відповідає сучасному науковому розвитку. Це здатність фахівців формувати креативні ідеї, імплементувати сучасні підходи управління та організації виробництва, ефективно виконувати завдання та обов'язки.

Інформаційний елемент відображає забезпеченість інформаційним ресурсом, вказує на актуальність, точність, повноту даних, необхідних для опрацювання подальших рішень.

Технологічна складова характеризує матеріально-технічний стан виробництва, гнучкість та продуктивність виробничих потужностей.

Організаційно-управлінська складова відображає ефективність координації інноваційного процесу, сприяння інноваційній культурі.

Як засвідчує досвід розвинених країн, динамічний розвиток економіки зумовлений інноваційними чинниками. Формування інноваційного потенціалу сприяє довгостроковому якісному розвитку, підвищуючи рівень конкурентоспроможності національної економіки та дозволяючи вирішувати глобальні проблеми сучасного світу.

Виробничий потенціал є важливим фактором, який впливає на ефективність економічної діяльності країни та здатність її економічної системи досягати сталого розвитку.

Основу виробничого потенціалу становлять господарюючі суб'єкти (галузі промисловості, окремі підприємства тощо), що створюють необхідні економічні блага, забезпечуючи, у такий спосіб, стабільне функціонування всієї економічної системи держави.

Виробничий потенціал можна визначити як максимальна спроможність підприємства, за наявних ресурсів та технічних можливостей, виготовляти матеріальні блага належної якості та кількості для задоволення потреб суспільства.

Продуктивність виробничого потенціалу залежить від:

- гармонійного розвитку всіх галузей виробництва;
- оптимального використання ресурсів, включаючи виробничі площі, устаткування та робочу силу;
- застосування інновацій;
- імплементації сучасних підходів до управління та методів організації виробництва.

До структури виробничого потенціалу належать наступні складові елементи[13]:

- інноваційні розробки;
- інформаційне забезпечення;
- основні фонди підприємства;
- ресурси;
- технологічне оснащення підприємства;
- кадрова складова підприємства.

Зростання виробничого потенціалу призводить до таких позитивних наслідків як: забезпечення зайнятості населення; збільшення обсягів виробництва; підвищення продуктивності праці; забезпечення стабільності виробництва; покращення якості продукції; стимулювання економічного розвитку.

Здатність країни виробляти товари та послуги, які користуються попитом на міжнародних ринках, підвищує її конкурентоспроможність і привабливість для іноземних партнерів. Це, у свою чергу, може призвести до збільшення експорту, іноземних інвестицій та зміцнення зовнішніх економічних відносин.

Високий рівень виробничого потенціалу надає можливість диверсифікувати свою експортну базу та зменшити залежність від імпорту. Це зменшує вразливість економіки країни до зовнішніх шоків і підвищує її стійкість.

Отже, виробничий потенціал є ключовим елементом для економічного розвитку, що сприяє підвищенню привабливості та конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку. Чим більша виробнича потужність країни, тим більше вона може виробляти продукції та надавати послуг, що сприяє загальному

добробуту економіки, поглибленню зовнішніх відносин, зменшенню безробіття та покращенню життєвого рівня населення.

Динамічне зростання світового господарства загострює міжнародну конкуренцію серед країн, які в боротьбі за провідні місця на міжнародній арені, гостро зосереджують увагу на розвитку експортного потенціалу. Успіх експортного потенціалу країни великою мірою залежить від її здатності адаптуватися до змін на міжнародному ринку та швидко реагувати на них. Для цього важливо мати гнучкість та здатність до інновацій, а також підтримувати діалог зі своїми партнерами на зовнішньому ринку.

Варто зауважити, що експортний потенціал розглядається нами в межах економічного потенціалу як його складовий елемент, який відображає міру готовності економічної системи інтегруватися у світові економічні процеси.

При аналізі експортного потенціалу країни варто враховувати суб'єктів різного рівня, які визначають її здатність брати участь у загальносвітових економічних процесах. Тобто, до складу експортного потенціалу країни входять експортні потенціали окремих економічних суб'єктів (рис. 1.5).

Рисунок 1.5 - Ієрархічна структура економічного потенціалу країни[14]

Це означає, що активна експортна діяльність суб'єктів господарської діяльності країни реалізує її експортний потенціал.

Отже, експортний потенціал країни може бути визначений як складова економічного потенціалу, яка розкриває здатність економічних суб'єктів країни

усіх рівнів виробляти продукцію відповідної якості та реалізовувати її за межами національних кордонів.

Стратегічна роль реалізації експортного потенціалу полягає у [14, 15]:

- розширенні національних меж, завдяки чому компанії та окремі економічні сектори в цілому можуть досягти свого оптимального розміру;
- сприянні навчанню та технологічній модернізації. Експорт може спровокувати структурну трансформацію та розвиток галузей промисловості і сфери послуг;
- поліпшенні торговельного балансу шляхом збільшення експорту та зменшення залежності від імпорту, що може призвести до зменшення торговельного дефіциту;
- збільшенні національного доходу;
- поглибленні зовнішньоекономічних відносин;
- збільшенні рівня конкурентоспроможності продукції;
- збільшенні руху інвестиційних надходжень.

Ефективна реалізація та нарощування експортного потенціалу становить основу зовнішньоекономічної діяльності, у такий спосіб, стимулюючи розвиток взаємовигідних відносин між країнами.

Успішна реалізація експортного потенціалу може бути засобом економічної та соціальної стабільності країни, що позначається на привабливості до економічного співробітництва з боку партнерів із зарубіжних країн. До того ж економічний потенціал є одним з чинників забезпечення економічної безпеки країни [16, с.22].

Залежно від рівня експортного потенціалу країна може мати різний ступінь впливу на світові процеси та визначати свої політичні інтереси у міжнародних організаціях. Тому, розвиток експортного потенціалу є важливим завданням для будь-якої країни, яка прагне зміцнити свої позиції на світовій арені та розширити відносини із зовнішньою спільнотою [17, с.134].

У підсумку кожна країна має надавати ключове значення експортному потенціалу, застосовувати ефективні заходи, необхідні для його підтримки та

розвитку. Кінцевою метою експортного потенціалу країни є створення та закріплення стійкої конкурентної позиції на світовому ринку, яка залежить від постійної оптимізації виробничих процесів, інноваційної та економічної політики країни.

1.3 Роль зовнішньоекономічної політики країни у формуванні потенціалу її міжнародних зв'язків

Одним з основних інструментів просування економічних інтересів країни на світовому ринку слугує зовнішньоекономічна політика. Вона становить ключове значення для формування та реалізації стратегій держави. Це передбачає важливість проведення системної економічної дипломатії та міжнародного співробітництва.

Гордуновський О.М. визначає зовнішньоекономічну політику країни як «сукупність цілеспрямованих державних заходів щодо реалізації економічного потенціалу країни на зовнішньому і внутрішньому ринках» [18, с.23]. Він наголошує на тому, що успішна участь національного виробника на зовнішньому ринку має прямий вплив на результативність реалізації економічного потенціалу держави. Це означає, що заходи зовнішньоекономічної політики мають бути спрямовані на захист внутрішнього ринку від надмірного імпортного тиску та підтримку розвитку конкурентних переваг національного виробника. Проте, зовнішньоекономічна політика має бути збалансованою, де водночас забезпечується конкурентне середовище на ринку, що стимулює розвиток національного виробництва, та є можливість доступно споживати імпортні товари та ресурси.

Зовнішньоекономічна політика передбачає необхідність узгодження національних інтересів країни з інтересами інших держав, а також впровадження ефективних підходів та методів, що забезпечують реалізацію поставлених цілей з подальшим збереженням результатів. Тобто, успішна участь у зовнішньоекономічних відносинах може сприяти розв'язанню цілого ряду завдань, але рішення щодо стратегії приймаються на внутрішньому рівні. Тому, при

залученні певних методів та інструментів, варто уважно розглянути можливі наслідки для світової спільноти і окремо економіки країни.

Виділяють наступні складові елементи зовнішньоекономічної політики держави:

- зовнішньоторговельна політика;
- валютна політика;
- політика у сфері залучення іноземних інвестицій [3, с.14].

Зовнішньоторговельна політика - це політика країни щодо впливу на стан експортних та імпорتنих операцій. Основна мета зовнішньоторговельної політики полягає в сприянні міжнародній торгівлі та збільшенні економічного зростання шляхом зменшення торговельних бар'єрів і полегшення руху товарів і послуг через кордони. В залежності від державного втручання в зовнішню торгівлю виділяють такі основні форми зовнішньоторговельної політики: політика вільної торгівлі та політика протекціонізму.

Політика вільної торгівлі - це підхід до зовнішньої торгівлі, який передбачає значне зниження або відмову від бар'єрів, таких як мита, квоти та інші обмеження, які можуть унеможливлювати або ускладнювати міжнародну торгівлю.

Основні принципи політики вільної торгівлі включають довіру до ринкових сил, відсутність дискримінації і прозорість. Такої політики, переважно, дотримуються країни з розвинутою економікою, які можуть витримувати великий конкурентний натиск. Вільна торгівля сприяє розширенню торговельних зв'язків, оптимальному використанню своїх ресурсів та підвищенню рівня конкурентоспроможності національного виробництва на світовому ринку, що забезпечує економічне зростання, підвищення рівня життя та зменшення вартості товарів для споживачів [19].

Протекціонізм - це економічна політика, спрямована на обмеження імпорту товарів і послуг з іноземних країн, щоб захистити вітчизняну промисловість від конкуренції. Протекціоністські заходи можуть включати тарифи, квоти та інші торгові бар'єри, які роблять іноземні товари дорожчими та менш конкурентоспроможними на внутрішньому ринку. Обґрунтування протекціонізму

полягає в тому, що він може допомогти захистити робочі місця та промисловість у країні, а також сприяти економічному зростанню та розвитку. Однак, політика протекціонізму може бути причиною відсутності розвитку національної економіки, послаблюючи промисловість через відсутність конкуренції.

Основними методами політики протекціонізму виступають:

- Тарифні(митні) бар'єри - встановлення податків на імпортовані товари з метою зробити їх дорожчими та менш конкурентоспроможними на внутрішньому ринку.

- Нетарифні бар'єри - це різноманітні заходи, що не пов'язані зі стягненням мита, але призначені для обмеження іноземних товарів та послуг на внутрішньому ринку (ліцензування, технічні стандарти та норми, адміністративні бар'єри, антидемпінгові заходи тощо).

Невід'ємним елементом зовнішньоторговельної політики є тарифне регулювання, як інструмент регулювання зовнішньоекономічної діяльності та узгодження загальнонаціональних інтересів. За допомогою запровадження тарифів уряди прагнуть формувати та регулювати потік товарів і послуг через кордони.

Тарифне регулювання - це система заходів, що застосовуються державою для регулювання зовнішньої торгівлі, зокрема, встановлення митних тарифів на ввезення товарів в країну та вивезення товарів за її межі.

Митний тариф - це перелік митних ставок, які діють для різних товарів при їх переміщенні через митний кордон країни.

Виділяють наступні функції митного тарифу [20, с.117]:

- Фіскальна: генерування доходу до державного бюджету;
- Стимулююча: збільшення експортної діяльності шляхом створення сприятливих умов;
- Регулятивна: утворення збалансованої структури імпорту та експорту;
- Захисна: забезпечення захисту внутрішнього ринку від імпорту, що може конкурувати з вітчизняними товарами;
- Політична: здійснення економічного впливу на партнерів через митні бар'єри або пільги.

Види мита класифікуються за різними ознаками в залежності від економічних цілей, напрямку руху, способу стягнення, митної ставки, напрямку дії (рис. 1.6).

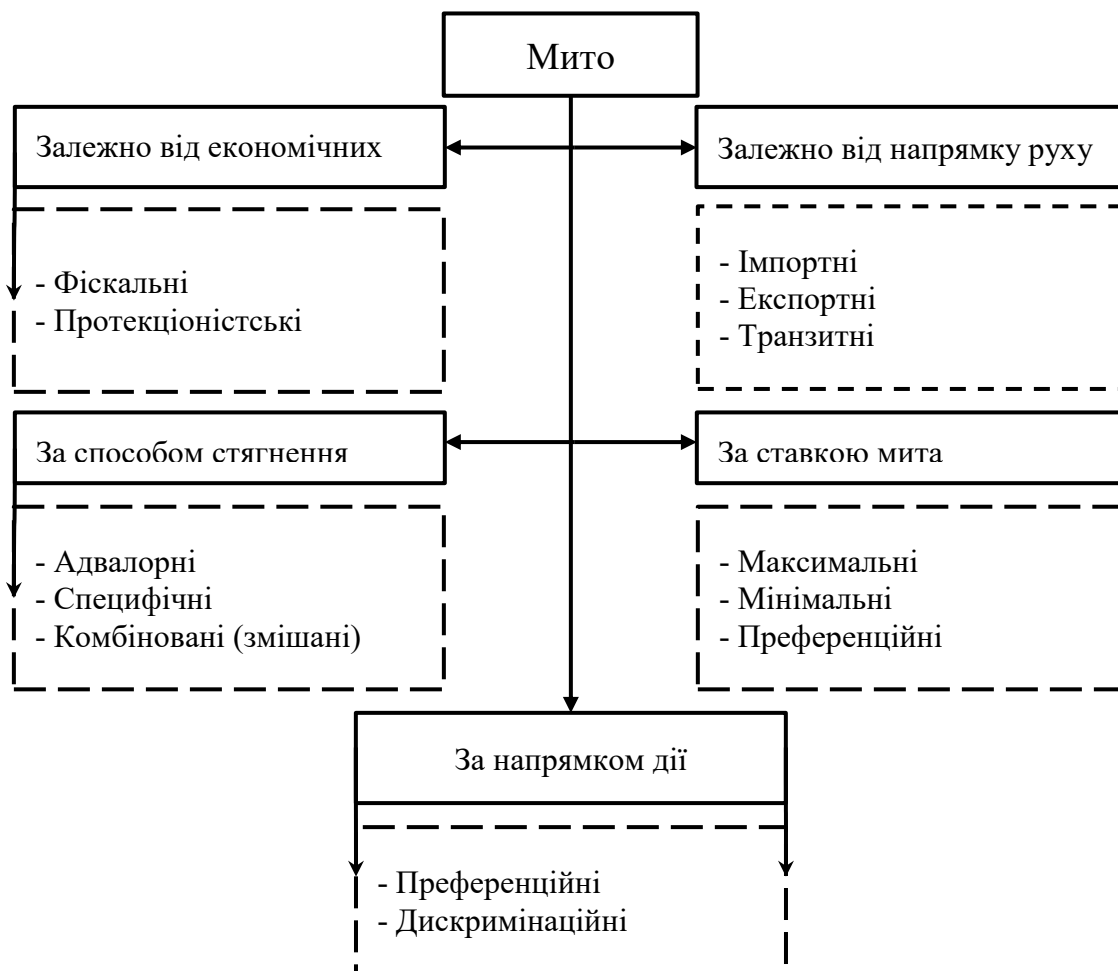

Рисунок 1.6 - Класифікація мита [21, с.120-122]

В залежності від політичних інтересів, митне регулювання країни може мати дискримінаційний або преференційний характер. Застосування мита створює певний економічний тиск, який, головним чином, полягає в підвищенні цін на імпортовані товари, що дає змогу захистити та стимулювати національну промисловість. Мита слугують інструментом для протидії недобросовісній конкуренції з боку інших держав, а також як джерело доходів для збільшення частки надходжень до державного бюджету.

Діяльність тарифного регулювання має бути спрямована на підтримку економічного зростання та конкурентоспроможності країни на зовнішніх ринках, що позначиться на експортній активності національного виробництва та сприятиме підвищенню експортного потенціалу загалом.

Отже, мита можуть бути використані державою для досягнення різних економічних цілей. Як правило, мита є одним з інструментів регулювання зовнішньої торгівлі, який застосовують для захисту внутрішнього ринку від конкуренції з боку іноземних товарів та підвищення рівня конкурентоспроможності національної промисловості.

Нетарифні бар'єри є політичними заходами, відмінними від звичайних митних тарифів, які застосовуються для здійснення економічного впливу на міжнародну торгівлю товарами.

Виділяють різні класифікації нетарифних заходів, розробкою яких займаються міжнародні організації. Найбільш поширені класифікації від СОТ та ЮНКТАД. Будемо розглядати класифікацію, розроблену ЮНКТАД (табл.1.1). Вона складається з 16 розділів, які охоплюють різні категорії заходів. Перші 15 розділів охоплюють заходи, пов'язані з імпортом, тобто вимоги, що висуваються країною до імпортованої продукції, а останній розділ охоплює заходи, пов'язані з експортом, тобто вимоги, які висуває країна до експортної продукції.

Таблиця 1.1 - Класифікація нетарифних заходів[22]

Технічні заходи	Санітарні та фітосанітарні заходи
	Технічні бар'єри в торгівлі
	Передвідвантажувальна перевірка
Нетехнічні заходи	Заходи із захисту торгівлі
	Ліцензування, квоти, заходи кількісного контролю
	Заходи контролю цін
	Фінансові заходи
	Заходи, що впливають на конкуренцію
	Інвестиційні заходи, пов'язані з торгівлею
	Обмеження щодо розповсюдження
	Обмеження на післяпродажне обслуговування
	Субсидії та інші форми підтримки
	Обмеження державних закупівель
	Інтелектуальна власність
	Правила походження
Експортні заходи	Заходи, пов'язані із експортом

Нетарифні заходи застосовуються з метою:

- забезпечення захисту національної економіки;

- виконання міжнародних зобов'язань;
- забезпечення охорони здоров'я людей;
- дотримання міжнародної безпеки.

Нетарифні методи можуть мати значний вплив на міжнародну торгівлю та створювати перешкоди для доступу до ринку. Як наслідок, це може призвести до напруги та суперечок між торговими партнерами. Проте, застосування нетарифних заходів має й позитивний вплив на міжнародну торгівлю, який виражається в охороні здоров'я та безпеки населення, захисті навколишнього середовища тощо. Використання нетарифних заходів зросло в останні роки, тому зараз вони займають ключову увагу міжнародних організацій.

Здебільшого зовнішньоторговельна політика країн виявляє змішаний характер, в якому поєднуються риси протекціонізму та вільної торгівлі, оскільки кожна сторона зацікавлена в захисті власних інтересів на зовнішньому ринку, але в той же час прагне досягти взаємовигідних угод з іншими партнерами. Проте, країни прагнуть налагоджувати зовнішньоекономічні відносини та розвивати взаємовигідну співпрацю. У виборі моделі зовнішньоекономічної політики, країна спирається передусім на рівень конкурентоспроможності національної економіки та стан торговельного балансу.

Наступною важливою складовою зовнішньоекономічної політики є валютна політика. Валютна політика - сукупність організаційних, правових та економічних заходів, які вживає уряд щодо сфери валютних відносин, що направленні на досягнення стратегічних завдань для підтримання економічної стабільності. До таких завдань входить: забезпечення стійкого економічного зростання; боротьба з безробіттям та інфляцією; забезпечення рівноваги платіжного балансу.

Валютне регулювання може бути пряме та непряме. Пряме валютне регулювання здійснюється через законодавчі та нормативно-правові акти державних органів влади. Непряме валютне регулювання реалізується шляхом залучення економічних засобів впливу на поведінку економічних суб'єктів. Виділяють також міжнародне валютне регулювання, яке виникло завдяки

поглибленню зовнішньоекономічних зв'язків між країнами. Головними завданнями такого регулювання є: узгодження та координація валютної політики окремих країн; реалізація спільних заходів в боротьбі проти валютної кризи [23, с.102-103].

Застосовують наступні основні інструменти регулювання національного валютного курсу: дисконтна політика, девізна політика, диверсифікація валютних резервів.

Дисконтна політика – це заходи з використанням податкової ставки центральним банком, спрямовані на регулювання економіки через вплив на ринковий попит і пропозицію на позичковий капітал, темпи інфляції, валютний курс та стан платіжного балансу.

Девізна політика - це сукупність дій та заходів, спрямовані на регулювання обмінного курсу національної валюти та забезпечення стабільності валютного ринку.

Девізна політика проводиться шляхом здійснення валютних інтервенцій. Валютні інтервенції - це операції центрального банку країни з купівлі та продажу іноземних валют, спрямовані на регулювання курсу національної валюти. Метою валютних інтервенцій може бути зменшення чи збільшення курсу національної валюти в залежності від потреб економіки країни. Валютні інтервенції застосовуються для зменшення валютної волатильності та підтримки фінансової стабільності країни.

Диверсифікація валютних резервів - це процес розподілу резервних активів між різними валютами з метою зменшення ризику втрати валютних резервів через коливання курсів валют.

Диверсифікація валютних резервів може забезпечити більшу стабільність та безпеку для країни в разі коливання курсів валют. Наприклад, якщо значний частину валютних резервів країни складається з однієї валюти, і ця валюта починає значно знецінюватися, то це може серйозно підірвати фінансову стійкість країни. Якщо ж резерви розподілені між різними валютами, то ризик втрати значно зменшується [24, с.32].

Отже, роль валютної політики полягає в забезпеченні макроекономічної стабільності, шляхом регулювання рівня інфляції та безробіття; захисту національних інтересів через підтримку конкурентоспроможності національного виробництва та стимулювання експорту; зменшення ризиків, пов'язаних з валютними коливаннями тощо.

Політика у сфері залучення іноземних інвестицій передбачає створення сприятливого середовища для надходження в країну іноземних інвесторів. Ефективне державне управління інвестиційною діяльністю потребує створення нормативно-правової бази, що забезпечує прозорість, передбачуваність та стабільність інвестиційної діяльності. Ця база має створити чіткі процедури залучення інвестицій, забезпечити переваги для інвесторів та сприяти їх діяльності.

Ключові завдання політики залучення іноземних інвестицій полягають в наступному:

- спрощенні адміністративних процедур і зменшення бюрократичного навантаження;
- розробці законодавчої бази та нормативних актів, які є прозорими та захищають права іноземних інвесторів;
- сприянні економічній і політичній стабільності країни;
- забезпеченні кваліфікованої робочої сили, яка є важливим фактором залучення іноземних інвестицій. Держави повинні інвестувати в освітні та навчальні програми для розвитку кваліфікованої робочої сили, яка може задовольнити потреби іноземних інвесторів;
- забезпеченні розвитку та підтримки національного підприємницького сектору, рівень якого має ключове значення для подальшого стимулювання іноземних інвестицій та партнерства;
- забезпеченні належного рівня захисту прав інтелектуальної власності;
- розвитку внутрішньої інфраструктури країни;
- заохоченні передачі технологій, сприянні дослідженням і розробкам для розвитку інноваційного рівня країни [25, с. 163-164].

Ефективне управління інвестиційною діяльністю може мати значний вплив на економічне зростання та розвиток країни. Залучаючи та утримуючи інвестиції, держава може створювати робочі місця, стимулювати інновації та генерувати економічне зростання. Тому чітко розроблена та ефективно реалізована система державного управління інвестиційною діяльністю є критично важливою для досягнення поставлених цілей та взаємовигідних результатів як для держави, так і для інвестора.

Економічна взаємозалежність країн створює основу для переговорів та укладання інтеграційних угод. Поступове поглиблення зовнішньоекономічних відносин призводить до зближення національних економік країн, що сприяє укладанню інтеграційних угод. Більшість країн світу визнають потенційні переваги інтеграційних угод і активно беруть участь у процесі їх формування для сприяння торгівлі, зменшення бар'єрів і посилення економічної співпраці між собою. Цей процес може набувати різних інтеграційних форм, як-от: зона преференційної торгівлі; зона вільної торгівлі; митний союз; спільний ринок; економічний та політичний союзи.

Таблиця 1.2 - Форми міжнародної економічної інтеграції[26, с.155]

Форми міжнародної економічної інтеграції	Зниження внутрішніх тарифів	Усунення внутрішніх тарифів	Спільний зовнішній тариф	Вільний рух капіталів та робочої сили	Гармонізація економічної політики	Політична інтеграція
Зона преференційної торгівлі	X					
Зона вільної торгівлі	X	X				
Митний союз	X	X	X			
Спільний ринок	X	X	X	X		
Економічний союз	X	X	X	X	X	
Політичний союз	X	X	X	X	X	X

Зона преференційної торгівлі - це торгова угода між двома або кількома країнами щодо взаємного зниження торгових тарифів на певні товари та послуги. Варто зазначити, що це початкова стадія інтеграційного процесу країн.

Зона вільної торгівлі - це певний географічний простір, в межах якого об'єднуються країни з метою сприяння міжнародній торгівлі та інвестиціям шляхом надання податкових пільг, що включають зниження або повне скасування митних тарифів на товари для їх вільного переміщення між країнами-учасницями, а також спрощення митних процедур та зміцнення економічних зв'язків[27, с.56]. Проте, кожна країна-учасниця самостійно приймає рішення стосовно визначення торгової політики щодо третіх країн.

Митний союз - це різновид торгової угоди між двома чи більше країнами, що передбачає створення спільної митної території з усуненням внутрішніх тарифів та встановлення загальних зовнішніх тарифів щодо третіх країн; досягається єдиний режим торгівлі. Рух капіталу та робочої сили залишається обмеженим.

Наступним ступенем економічної інтеграції після митного союзу є спільний ринок, який передбачає вільне переміщення капіталу та робочої сили.

Спільний ринок був першим етапом інтеграційних процесів в Європі. Створення спільного ринку сприяло збільшенню обсягу торгівлі між країнами-учасницями та зниженню тарифних бар'єрів. Пізніше, маючи за основу спільний ринок, було створено Європейське економічне співтовариство, а зрештою і Європейський союз, що дозволило ще глибше інтегрувати країнам-учасницям в різних сферах, таких як економіка, політика, законодавство[28].

А межах спільного ринку мають бути проведені певні економічні кроки, які потребують узгодження правового та економічного простору країн-учасниць. Повнота форми спільного ринку має виражатися в створенні умов для переходу до наступного рівня економічної інтеграції - економічного союзу.

На етапі економічного союзу усі тарифи скасовуються для торгівлі між країнами-членами, створюючи єдиний ринок. Монетарна та фіскальна політики між країнами-членами гармонізовані, що передбачає певний рівень політичної

інтеграції. Наступний крок стосується валютного союзу, де вводиться та використовується спільна валюта.

Політична інтеграція - це досконала форма економічної інтеграції, що спрямована на консолідацію суспільства, політичних, військових, економічних систем між країнами країнами-учасниками, спільна розробка заходів щодо розв'язання проблем тощо.

Отже, для форм міжнародної економічної інтеграції характерна логіка та послідовність, яка відображає ступінь поглиблення взаємовідносин між країнами. Досвід багатьох країн світу засвідчує, що інтеграційні угоди можуть позитивно впливати на соціально-економічний розвиток країн-учасниць. Політико-правові, економічні, інфраструктурні умови становлять ключову важливість для створення економічного інтеграційного угруповання, оскільки вони визначають правову базу та спільні засади регулювання економічних відносин між країнами. Крім того, інтеграційні угоди встановлюють більш стабільні та передбачувані торговельні відносини між країнами. Зменшуючи торговельні бар'єри, інтеграційні угоди стимулюють взаємне економічне зростання. Хоча з цим процесом можуть бути певні проблеми та ризики, потенційні вигоди для економічного зростання є значними.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

2.1 Розвиток економічних відносин між Україною та ЄС

Економічні відносини є першочерговою складовою співпраці України та Європейського Союзу. Україна впроваджує ряд економічних реформ для подальшого приведення національної економіки до стандартів ЄС.

Динаміка торговельного обороту між Україною та ЄС за останні роки має позитивний характер (рис 2.1). ЄС був і залишається головним торговельним партнером України.

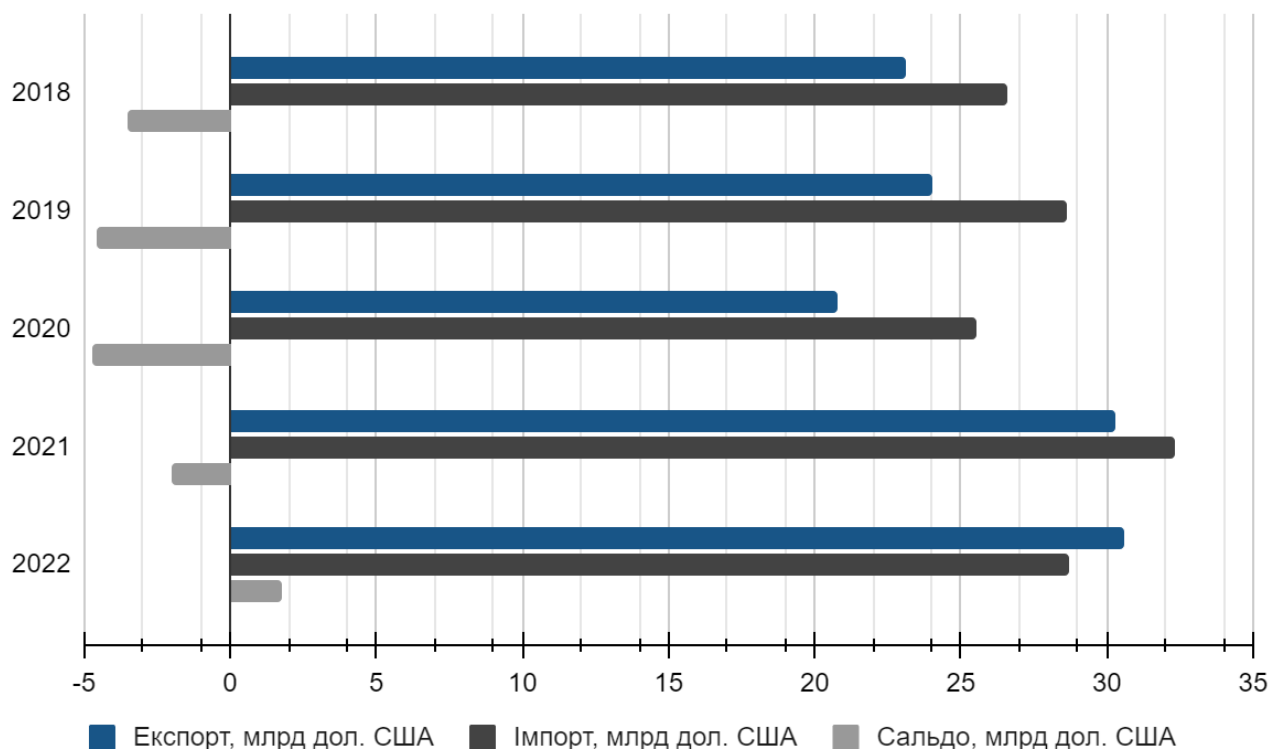

Рисунок 2.1 - Динаміка торговельного обороту між Україною та ЄС у період з 2018-2022 р., млрд дол. США

Джерело: побудовано автором на основі[29]

За підсумками 2022 року значна частка зовнішньої торгівлі України належала ЄС та складала 53,6% . Проте, Міністерство економіки України зазначає, що за 2022 р. обсяг торгівлі товарами та послугами з ЄС знизився на 5,2% і становив

59, 3 млрд дол. США порівняно з 2021 р., де зовнішньоекономічний оборот становив 62,5 млрд дол. США.

Обсяг експорту товарів та послуг до ЄС у 2022 р. збільшився на 1,1% порівняно з 2021 р. і становив 30,6 млрд дол. США. Обсяг імпорту знизився на 11,1% і становив 28,7 млрд дол. США, завдяки чому сформувався позитивне сальдо, яке склало 1,8 млрд дол. США (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 - Торгівля товарами та послугами України з ЄС у період з 2018–2022 р., млрд дол. США

	2018	2019	2020	2021	2022
Експорт до ЄС товарів та послуг	23,1	24	20,8	30,3	30,6
Товари	20,2	20,8	17,9	26,8	27,9
Послуги	4	4,3	3,8	4,4	3,4
Імпорт з ЄС товарів та послуг	26,6	28,6	25,5	32,3	28,7
Товари	23,2	25	23,1	29	27
Послуги	3,4	3,6	2,4	3,3	1,7
Сальдо	-3,5	-4,6	-4,7	-2,0	1,8

Джерело: складено автором за даними[29]

З огляду на дані таблиці, для торговельних відносин України з ЄС характерне поступове нарощення обсягів. Показники зовнішньоторговельного обороту з ЄС зростали з 2015 року. Винятком став лише кризовий для всього світу час пандемії covid-19 в 2020 році. Попри це, за останні шість років обсяги експорту збільшилися більш ніж удвічі, а питома вага країн ЄС в українському експорті за цей час зросла до 50%.

Протягом 2022 року російська повномасштабна війна завдала економіки України найбільших втрат за всю історію незалежності. Загальний рівень ВВП України скоротився майже на третину. Водночас ми спостерігаємо зростання експорту до країн ЄС. Цьому сприяли тимчасові заходи лібералізації торгівлі, що доповнюють торговельні пільги, що застосовуються до продукції України відповідно до Угоди про асоціацію. Такі заходи запровадженні Європейським Союзом на рік, щоб пом'якшити економічні збитки, які провокує війна[30].

За період 2022 року відбулося скорочення торговельної активності з іншими регіонами на користь країн ЄС. Надання Європейським Союзом ширшого доступу до свого ринку слугувало проявом суттєвої підтримки національної економіки України та кроком для подальшого поглиблення економічних відносин, надважливе значення для яких має нарощення обсягів торгівлі між сторонами-партнерами.

Основу товарного експорту України в країни ЄС у 2021 році складали: чорні метали; залізна руда; електричні машини; жири та олії; зернові культури; насіння і плоди олійних рослин; деревина і вироби з неї; меблі та інше (рис. 2.2).

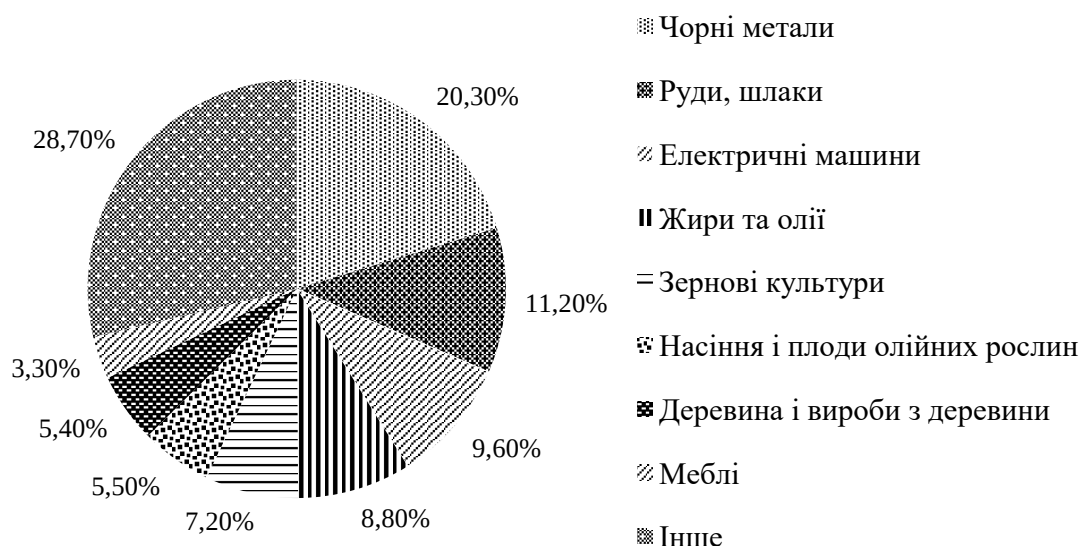

Рисунок 2.2 - Товарна структура експорту України в ЄС у 2021 р. [29]

У 2021 р. продаж чорних металів зайняв лідируючу позицію в експорті України в ЄС. Наразі близько половини експорту України до Євросоюзу складають чорні метали, залізні руди, зерно та олія. Експорт металургійної продукції до ЄС є важливою складовою українського експорту. Серед зернових культур переважають пшениця, кукурудза та ячмінь. Можемо зазначити, що в структурі українського експорту до ЄС домінують сировинні товари.

З початку повномасштабного вторгнення у 2022 році структура торгівлі товарами України з країнами ЄС зазнала змін. В основу товарного експорту входили: зернові культури; жири та олії; насіння і плоди олійних рослин; чорні

метали; руди, шлаки електричні машини; деревина та вироби з деревини; енергетичні матеріали та інше (рис. 2.3).

Рисунок 2.3 - Товарна структура експорту України в ЄС у 2022 р.[29]

У експорті відбулося зростання частки продукції сільського господарства, тоді як чорні метали та залізна руда хоч і складають основу експорту, але їх частка значно скоротилась. Це пояснюється тим, що значна частка металургійного сектору знаходилась на сході України, де виробництво зазнало найбільших втрат та логістичних труднощів.

Через війну і блокаду портів постало питання пошуку нових шляхів транспортування експорту. Можливість експортувати зернові культури через море далі до країн була заблокована. Вирішальна допомога була надана країнами ЄС, які скасували торговельні обмеження в рамках тимчасової лібералізації торгівлі та запровадили коридори для транспортування агропродукції.

Україна збільшила експорт енергоресурсів у 2022 р. порівняно з 2021 р. Україна об'єдналася з європейською енергосистемою ENTSO-E. Синхронізація енергетичного простору сприятиме поглибленню відносин України з країнами ЄС, реалізуючи поступову інтеграцію до економічного простору ЄС. Об'єднана енергосистема слугує підґрунтям для подальших перспектив співпраці України та Європи над розвитком спільного енергетичного ринку, пошуком та переходом на відновлювані джерела енергії та зміцнення енергетичної безпеки загалом. У

випадку дефіциту електроенергії, Україна може компенсувати нестачу, отримуючи енергоресурси з-за кордону, а надлишок - спрямовувати в країни ЄС.

Показники експорту послуг України до ЄС не мали суттєвого приросту порівняно з товарами. З огляду на дані рисунка 2.1, український експорт послуг в країни ЄС стало перевищує імпорт та формує торговий профіцит, тоді як експорт товарів в країни ЄС не перевищує імпорт, що генерує дефіцит торгового балансу. В 2021 році експорт послуг України до ЄС становив 4,4 млрд дол. США. Основу експортної структури послуг до ЄС у 2021 році склали: послуги у сфері телекомунікацій; транспортні послуги; послуги з переробки матеріальних ресурсів; ділові послуги; послуги зі страхування та інше (рис. 2.4).

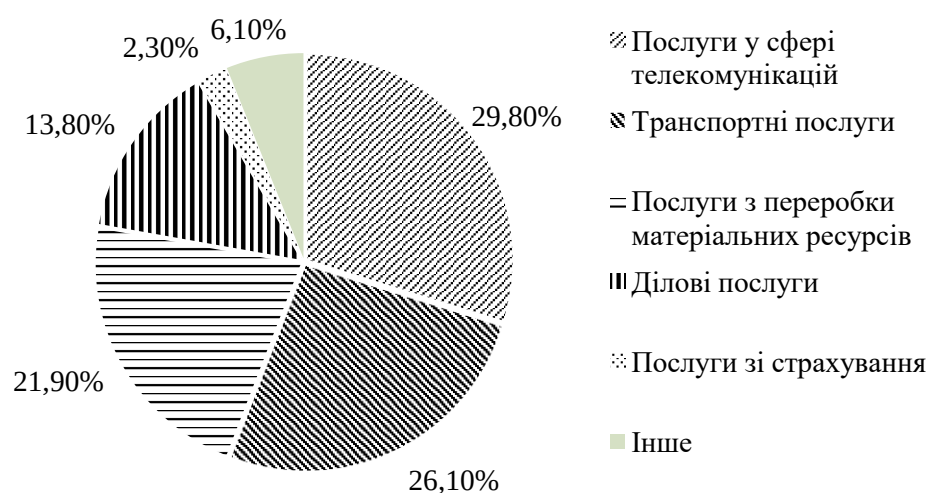

Рисунок 2.4 – Експортна структура послуг України до ЄС у 2021 році[29]

Для різних секторів послуг характерна різна динаміка зростання. Проте, варто зауважити, що в експортній структурі послуг України до ЄС домінуючими залишаються чотири сектори, які складають майже 90% від загального обсягу експорту послуг до ЄС. Це такі сектори, як: послуги у сфері телекомунікацій; транспортні послуги; послуги з переробки матеріальних ресурсів; ділові послуги.

У 2022 році експорт послуг з України до ЄС знизився на 22,3% порівняно з 2021 р. і становив 3,4 млрд дол. США. Домінуючими були послуги у сфері телекомунікацій. Основу експортної структури послуг до ЄС у 2022 році склали: послуги у сфері телекомунікацій; транспортні послуги; послуги з переробки

матеріальних ресурсів; ділові послуги; послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю та інше (рис. 2.5).

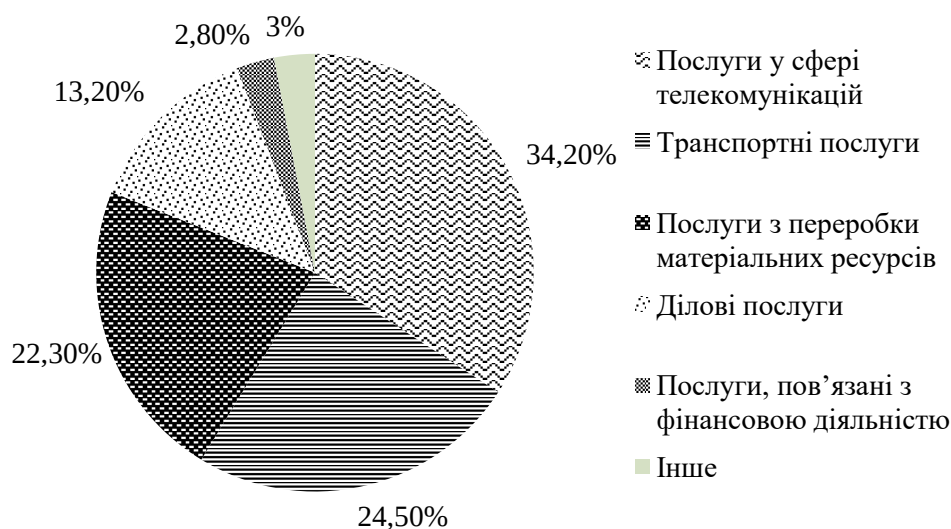

Рисунок 2.5 – Експортна структура послуг України до ЄС у 2022 році[29]

З огляду на рисунок 2.5, порівнюючи 2021 та 2022 роки, змін зазнали обсяги експорту, тоді як експортна структура послуг до ЄС майже не змінилась, її основу склали домінуючі сектори. Спад у торгівлі послугами України з ЄС спричинив напад країни агресора, який заподіяв великих пошкоджень Україні, що позначилось на економічній діяльності всієї країни.

В 2021 р. ЄС займала 39% від загального обсягу торгівлі України. Основними торговельними партнерами України серед країн ЄС у 2021 році були: Польща; Італія; Німеччина; Нідерланди; Іспанія (рис. 2.4).

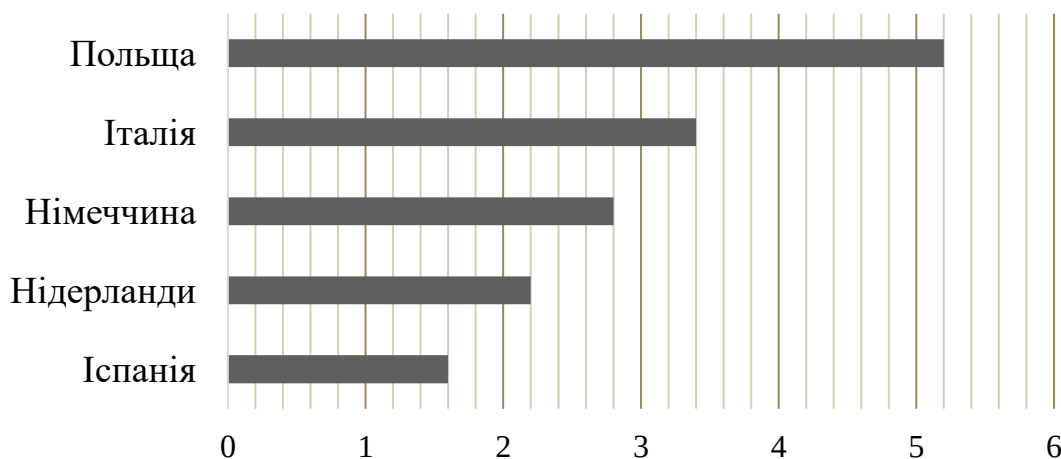

Рисунок 2.6 - Основні країни-партнери України в ЄС за обсягом експорту в 2021 р., млрд дол. США[31]

У 2021 р. ЄС був найбільшим торговим партнером України. Серед основних країн-партнерів ЄС у 2021 р. варто виділити Польщу, Італію та Німеччину. Лідируючу позицію серед торгових країн-партнерів України у 2021 р. займала Польща.

В географічній структурі зовнішньої торгівлі України відбулися значні зміни. Основними торговельними партнерами України серед країн ЄС у 2022 році були: Польща; Румунія; Угорщина; Німеччина; Італія (рис. 2.5).

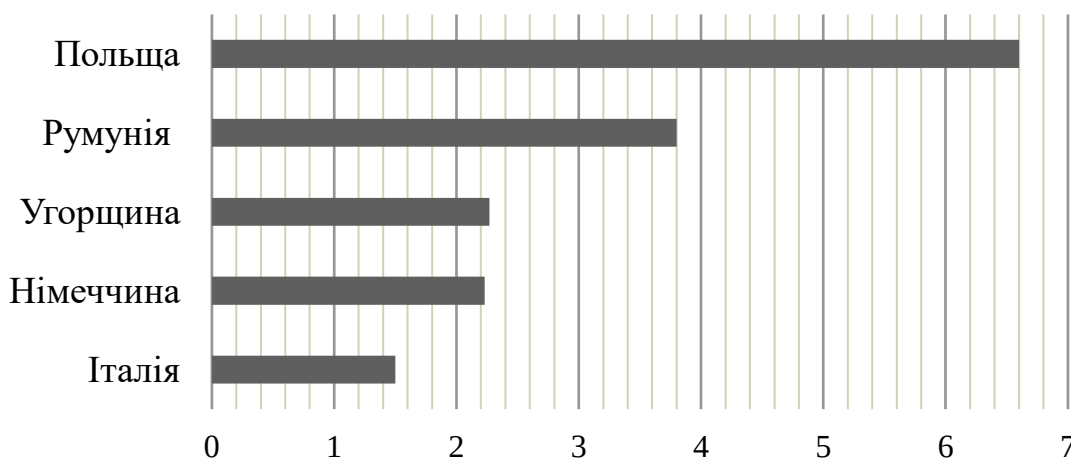

Рисунок 2.7 - Основні країни-партнери України в ЄС за обсягом експорту в 2022 р., млрд дол. США[32]

За період 2022 року на тлі загального спаду зовнішньої торгівлі національної економіки, Україна змогла наростити обсяги експорту до країн ЄС. Найбільше зростання відбулося з сусідніми країнами, зокрема з Польщею, Румунією, Угорщиною. Натомість спостерігаємо скорочення торгівлі з Німеччиною, Італією та Нідерландами. Отже, український експорт переважно спрямовувався до найближчих країн-партнерів ЄС.

Військова агресія РФ проти України спричинила блокування ключових морських транспортних шляхів, як наслідок, це призвело до великих торговельних втрат з основними партнерами України.

У 2021 р. великий об'єм торгівлі реалізувався з країнами сходу, в числі яких була країна агресор. Після російського повномасштабного вторгнення у 2022 році об'єм торгівлі на сході скоротився більше, ніж на половину. Такі труднощі слугували імпульсом для прискорення динаміки розвитку процесу інтеграції з ЄС

та затвердили необхідність переорієнтації національної економіки України на європейський ринок.

За даними Національного банку України, загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, спрямований в національну економіку України, становив 7320 млн дол. США. Найбільшими інвесторами в українську економіку в 2021 р. були: Кіпр; Нідерланди; Німеччина; Швейцарія; США; Люксембург (рис 2.8).

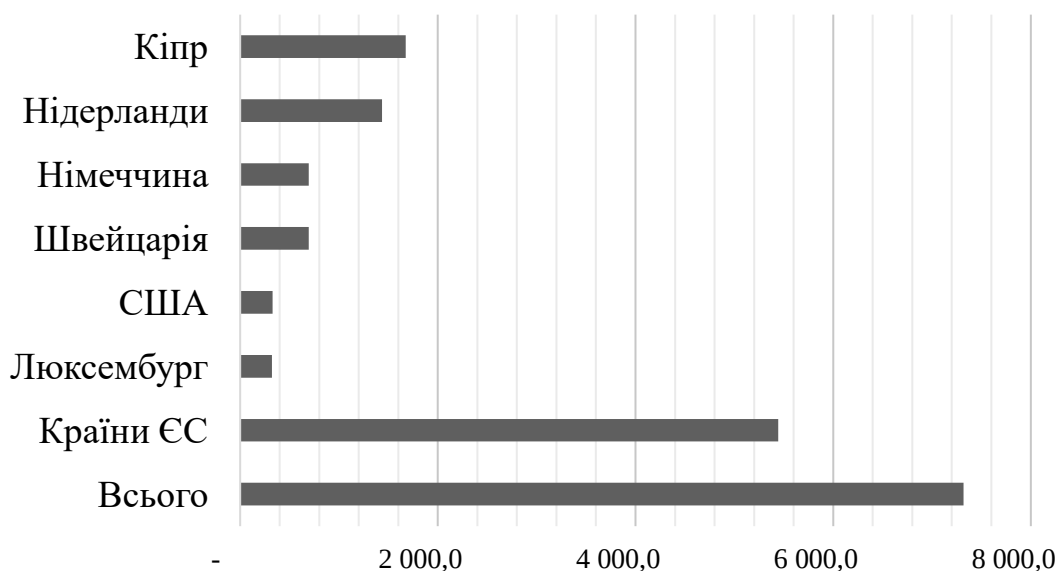

Рисунок 2.8 – Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України за країнами за 2021 р., млн дол. США[33]

За даними рисунка 2.8, на кінець 2021 р. загальний обсяг інвестицій, спрямований країнами ЄС в економіку України, складав 5443,9 млн дол. США, що становить близько 75% від загального обсягу інвестицій. Найбільшим інвестором Європейського Союзу в Україну є Кіпр.

Отже, Україна поступово інтегрується в європейський простір. Між Україною та ЄС відбувається динамічне нарощення обсягів торгівлі. Європейський Союз був та залишається ключовим торговельним партнером України. Минулий 2022 рік відзначився суттєвими змінами для України й всього світу. У 2022 році Європейський союз став головним напрямком українського експорту та транзиту. Надання Європейським Союзом ширшого доступу до свого ринку слугувало проявом суттєвої підтримки національної економіки України та кроком для подальшого поглиблення економічних відносин.

2.2 Вплив поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі на потенціал економічних зв'язків між Україною і ЄС

Одним з ключових елементів Угоди про асоціацію між Україною та ЄС є розбудова поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), яка поступово набуде завершення протягом 10 років. Такий крок передбачає не лише лібералізацію торгівлі між сторонами, а й призведе до тісної економічної інтеграції між Україною та ЄС. ПВЗВТ – це економічно-правовий режим, який відрізняється глибиною співпраці порівняно з класичною формою зони вільної торгівлі.

З 1 січня 2016 року розпочалося тимчасове застосування Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, в межах якого у статті 25 цілком визначено поступове створення сторонами поглибленої і всеохопної зони вільної торгівлі[34].

Розбудова поглибленої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС здійснюється з метою сприяння міжнародній торгівлі між сторонами, надання нових можливостей бізнесу шляхом усунення або зниження торговельних бар'єрів для досягнення економічного зростання країн-учасниць.

Розбудова зони вільної торгівлі з ЄС надасть Україні значні економічні переваги. Результатами запровадження стане надання безмитного доступу до єдиного ринку ЄС, який вважається найбільшим у світі. Потенціал ринку ЄС надає українським виробникам доступ до мільйонів потенційних споживачів, що створює можливість наростити обсяги експорту та розширити ділові відносини, обмінюючись досвідом та знаннями для подальшого налагодження співпраці. Створення зони вільної торгівлі передбачає неминучу модернізацію української економіки, яка стосується прийняття оновлених стандартів та норм, гармонізованих з нормами Європейського Союзу. Це підвищить конкурентоспроможність українського бізнесу та покращить якість продукції, що виробляється в країні. Нарешті, тісніші економічні зв'язки з ЄС мають політичні та соціальні переваги, оскільки це має допомогти Україні наблизитися до цінностей та інститутів ЄС.

Отже, перевагами ПВЗВТ є:

- Рівні умови конкуренції та нарощування обсягів експорту до ЄС;
- Безмитний доступ до єдиного ринку ЄС;
- Підвищення стандартів якості та безпечності української продукції в тому числі і на внутрішньому ринку;
- Розширення номенклатури товарів та послуг на внутрішньому ринку України;
- Покращення доступу до якісної імпоротної продукції;
- Підвищення рівня захисту прав споживачів від товарів, що становлять загрозу для їх здоров'я та безпеки[35].

Одним із головних викликів є питання нормативного узгодження. ЄС має суворі стандарти та правила, особливо в таких сферах, як безпека харчових продуктів і захист навколишнього середовища. Приведення українського законодавства у відповідність зі стандартами ЄС, спрощення митних процедур, механізмів проведення торговельних операцій і руху капіталів та інші процеси потребують поступової реалізації для створення зони вільної торгівлі, яка буде працювати для обох сторін.

Робота над створення ЗВТ, серед іншого, полягатиме у:

- скасуванні Україною та ЄС ввізних мит на більшість товарів, що імпортуються на ринки один одного;
- запровадженні правил визначення походження товарів, які є одним із елементів застосування торговельних преференцій;
- приведенні Україною своїх технічних регламентів, процедур, санітарних та фіто санітарних заходів та заходів щодо безпеки харчових продуктів у відповідність з європейськими, завдяки чому українські промислові товари, сільськогосподарська та харчова продукція не потребуватимуть додаткової сертифікації в ЄС;
- встановленні сторонами найбільш сприятливих умов доступу до своїх ринків послуг;
- запровадженні Україною правил ЄС у сфері публічних закупівель, що дозволить поступово відкрити для України ринок публічних закупівель ЄС;

- спрощенні митних процедур та попередженні шахрайства, контрабанди, інших правопорушень у сфері транскордонного переміщення вантажів;
- посиленні Україною захисту прав інтелектуальної власності[36].

На шляху України було багато чинників, через які зовнішньоекономічна діяльність країни зазнавала негативного впливу, стримуючи потенціал нарощення зовнішньої торгівлі. Економічна нестабільність була спричинена військовою та торговельною агресією з боку рф починаючи з 2013 року.

Починаючи з 2016 року, коли розпочалося тимчасове застосування Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а саме запровадження поглибленої зони вільної торгівлі, відбувається процес стабілізації економіки та поступова переорієнтація українського виробництва на європейський ринок. Дія ПВЗВТ мала позитивний вплив на торговельну активність товарами між Україною та ЄС (рис. 2.9).

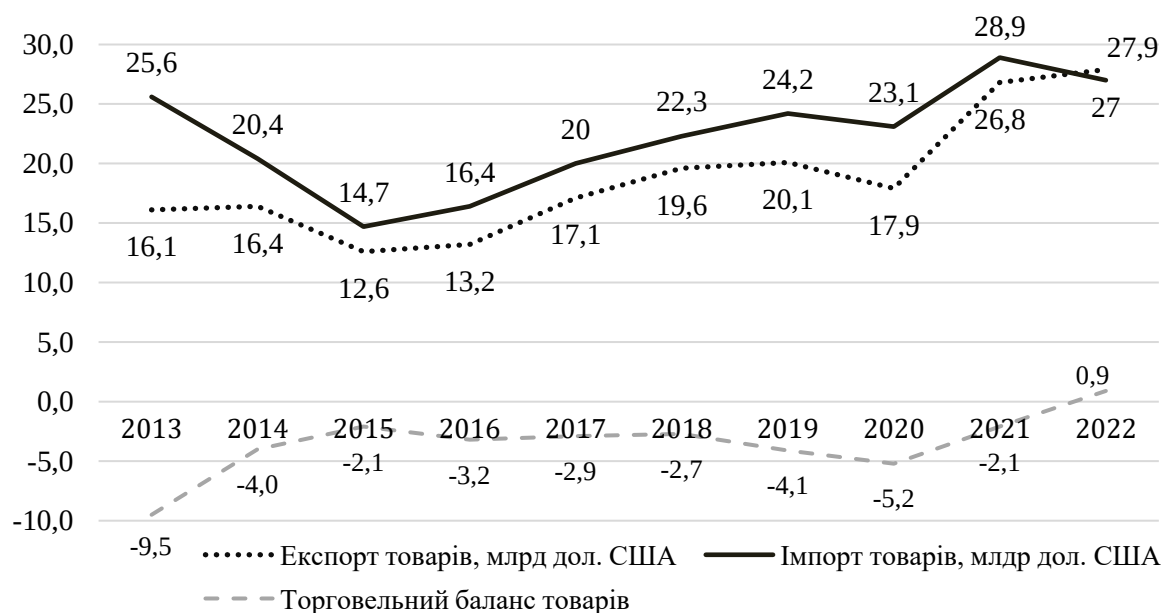

Рисунок 2.9 – Обсяги торгівлі товарами України з ЄС протягом 2013-2022 років, млрд дол. США[37]

Через економічну кризу у 2014-2015 роках, спричинену військовою агресією РФ проти України, обсяг торгівлі товарами між Україною та ЄС скоротився на 35% порівняно з докризовим 2013 роком. У грошовому виразі з 41,7 млрд дол. США у 2013 р. до 27,3 млрд дол. США у 2015 р. Однак, початок дії ПВЗВТ мав відновлювальний ефект для економіки України, тому протягом 2016-2019 років обсяг торгівлі товарами з ЄС зріс на 61,6% і становив 44,3 млрд дол.

США. Світова пандемія коронавірусу Covid-19, яка почалася наприкінці 2019 року й продовжила свій негативний вплив в 2020, призвела до глобальної економічної кризи, що спричинило зниження динаміки торгівлі товарами між Україною та ЄС. Натомість полегшення у 2021 році слугувало імпульсом для зростання обсягу торгівлі товарами між Україною та ЄС, досягнувши найвищої відмітки в 55,7 млрд дол. США за весь час співробітництва, що перевищує докризовий рівень 2013 року на 33,5%. На тлі загального економічного спаду України у 2022 році, спричиненого повномасштабним вторгненням РФ, країні вдалося збільшити експорт до ЄС на 4,1% порівняно з 2021 р., який становив 27,9 млрд дол. США і є найбільшим результатом від початку співпраці з ЄС.

Варто зауважити, що за період набуття чинності ПВЗВТ спостерігаємо скорочення дефіциту торгівлі товарами України з ЄС. Товарне сальдо протягом 2016-2019 років в середньому становило -3,2 млрд дол. США порівняно з 2013 роком, де дефіцит торгівлі товарами з ЄС склав -9,5 млрд дол. США. В 2021 р. рівень дефіцитного сальдо скоротився до -2,1 млрд дол. США. Вже наступного року сформувалося позитивне товарне сальдо, яке становило 0,9 млрд дол. США. Таке скорочення відбулося, в основному, внаслідок нарощення обсягів експорту товарів з України до ЄС.

Економічна криза у 2014-2015 роках мала негативний вплив на динаміку імпорту з ЄС, який скоротився на 43% порівняно з докризовим 2013 роком. У грошовому виразі з 25,6 млрд дол. США у 2013 році до 14,7 млрд дол. США у 2015 році. Однак, упродовж періоду з 2016-2019 роки імпорт з ЄС мав тенденцію до відновлення. В 2020 році зростанню імпорту перешкоджала світова пандемія коронавірусу. Проте вже в 2021 р. показник імпорту досяг 28,9 млрд дол. США, що перевищує рівень імпорту в 2013 р. на 12%. На тлі військового вторгнення РФ в Україну у 2022 році, відбулося незначне зниження імпорту з ЄС на 6,5%, який склав 27 млрд дол. США.

Вплив ПВЗВТ мав позитивний характер на активність торгівлі послугами між Україною та ЄС. Однак на тлі активної динаміки торгівлі товарами з ЄС, торгівля послугами проявляє помірну динаміку зростання (рис. 2.10). Причина

може полягати в тому, що запровадженні заходи лібералізації торгових відносин між Україною та ЄС стосувались, переважно, промислових товарів та сільськогосподарської продукції.

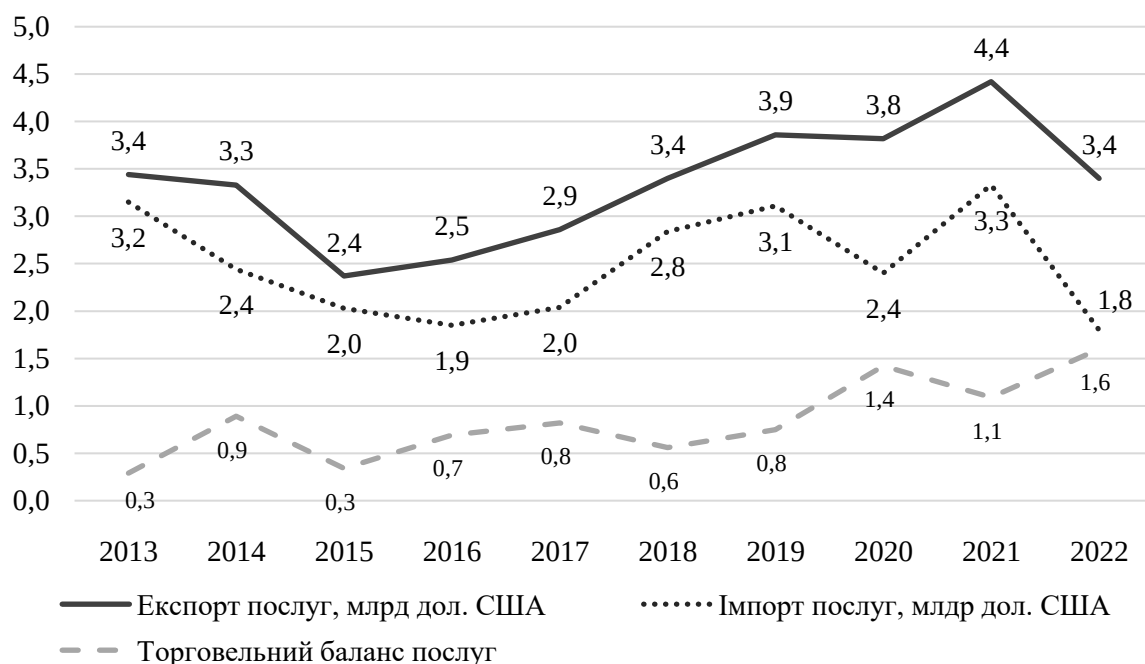

Рисунок 2.10 - Торгівля послугами між Україною та ЄС протягом 2013-2022 років, млрд дол. США[37]

З огляду на рис. 2.10, протягом 2014-2016 років спостерігаємо скорочення торгівлі послугами між Україною та ЄС на 33%, порівнюючи з 2013 роком. У грошовому виразі з 6,6 млрд дол. США у 2013 році до 4,4 млрд дол. США у 2016 році. Проте протягом 2017-2019 років обсяги торгівлі послугами з ЄС відновилися до рівня 2013 року. Світова пандемія коронавірусу у 2020 році призвела до падіння торговельної активності послугами між Україною та ЄС на 12%, але вже в 2021 році обсяг торгівлі послугами з ЄС зріс на 24% і становив 7,7 млрд дол. США. Причина спаду торгівлі послугами України з ЄС у 2022 році полягала у військовій агресії РФ до України.

Варто зауважити, що сальдо торгівлі послугами України з ЄС було профіцитним й до початку дії ПВЗВТ. Тенденція позитивного сальдо зберіглася й після 2016 року, де динаміка експорту послуг протягом 2013-2022 років завжди випереджала імпорт. Позитивне сальдо торгівлі послугами з ЄС зросло з 0,3 млрд дол. США у 2013 році до 1,6 млрд дол. США у 2022 році.

Застосовування Європейським Союзом безмитних тарифних квот для України почалося з квітня 2014 р. у межах автономних торговельних преференцій. А вже з 1 січня 2016 р. квоти почали застосовуватися у межах ПВЗВТ. Угода про асоціацію визначає всього 40 тарифних квот ЄС для України, 36 з яких є основними, а 4 - додатковими. До того ж, обсяги 18 тарифних квот будуть послідовно збільшуватися протягом 5 років з початку дії ПВЗВТ[38]. Загальна динаміка використання тарифних квот Україною є позитивною (рис. 2.11).

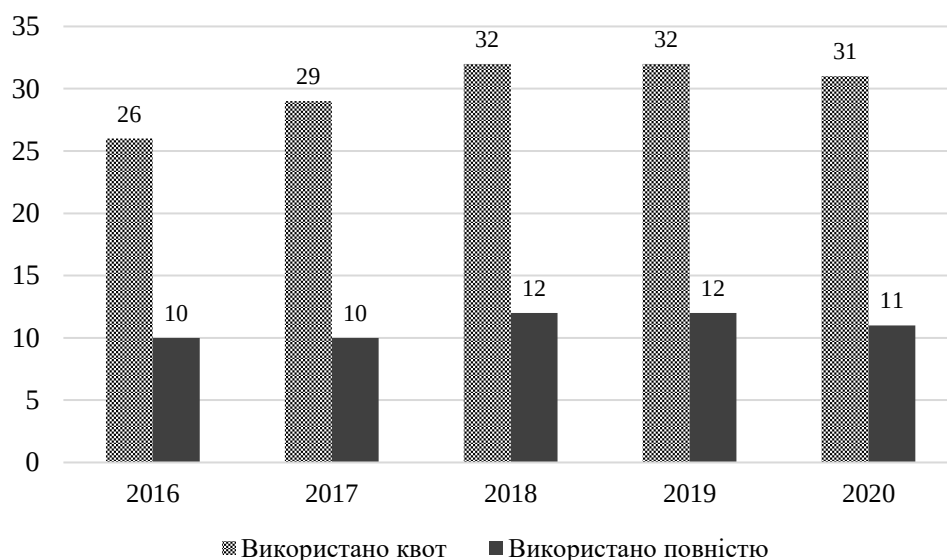

Рисунок 2.11 - Кількість тарифних квот ПВЗВТ, що використовувалися Україною протягом 2016-2020 років[35].

Дані рис. 2.11 свідчать про те, що кількість незадіяних квот зменшується з кожним роком. У 2016 році із 40 можливих тарифних квот Україною було використано всього 26. Але вже в наступні роки кількість задіяних квот збільшилося до 29 у 2017 р., до 32 у 2018-2019 р. та до 31 у 2020 році. Отже, збільшення кількості задіяних квот може вказувати на те, що збільшується різноманіття товарів, які Україна експортує до ЄС.

Кількість повністю використаних тарифних квот також збільшується, але помірними темпами. У 2019 р. українські експортери використали весь потенціал 12 тарифних квот, тоді як у 2020 р. їх було 11. Недовикористання або зниження використання тарифних квот може бути зумовлено ціновими та виробничими факторами, як-от: коливання цін та мінливість ринкової кон'юнктури, зміна

вектору уваги на рентабельні товари, зниження активності внутрішнього виробництва, неврожай тощо.

У Розділі VI Угоди про асоціацію між Україною та ЄС передбачено здійснення поступового скорочення тарифних бар'єрів між сторонами. Процес скасування мит Європейським Союзом для українських товарів розпочався 23 квітня 2014 року в межах автономних торговельних преференцій (АТП), тоді як процес скасування мит Україною для європейських товарів розпочався 1 січня 2016 року. Кінцевий етап тарифної лібералізації завершиться до 2023 року для ЄС і до 2026 року для України (табл 2.2). Обидві сторони виокремили певний перелік товарів за межі лібералізації: 400 позицій виключив ЄС, а 367 – Україна. Перелік продуктів ЄС охоплює фрукти та овочі, як-от яблука, помідори, груші, огірки тощо.

Таблиця 2.2 – Показники ставок MFN та преференційних ставок ЄС для імпорту з України, 2014-2023р.[39]

Походження товару	Рік	Всі продукти			Агропродукція			Неаграрна продукція		
		Середня ставка		Частка нульового тарифу, %	Середня ставка		Частка нульового тарифу, %	Середня ставка		Частка нульового тарифу, %
		Загальна ставка, %	Підлягає збору, %		Загальна ставка, %	Підлягає збору, %		Загальна ставка, %	Підлягає збору, %	
MFN Україна	2014	5,1	7,0	25,1	9,1	12,7	19,2	4,4	5,9	26,8
	2014	0,7	8,3	89,1	0,7	12,9	80,7	0,6	7,6	91,5
	2015	0,7	8,3	89,1	0,7	12,9	80,7	0,6	7,6	91,5
	2016	0,7	8,3	89,1	0,7	12,9	80,7	0,6	7,6	91,5
	2017	0,5	6,7	89,1	0,7	12,9	80,7	0,5	5,8	91,5
	2018	0,4	5,2	89,1	0,7	12,9	80,7	0,3	3,9	91,5
	2019	0,3	6,6	92,6	0,7	13,0	80,8	0,2	4,5	96,0
	2020	0,2	5,5	92,6	0,7	13,0	80,8	0,1	3,0	96,0
	2021	0,2	6,8	94,1	0,7	13,0	80,8	0,1	3,0	97,9
	2022	0,2	5,9	94,1	0,7	13,0	80,8	0,0	1,5	97,9
	2023	0,1	13,0	95,8	0,7	13,0	80,8	0,0	9,0	99,99

Таблиця 2.2 демонструє графік скасування мит Європейським Союзом для українських товарів. Вже у 2014 році загальна частка безмитних тарифних ліній для України зростає з 25,1% до 89,1%. Зокрема, 25% ставок MFN (режим найбільшого сприяння) були вже анульовані, а додаткові 64% митних ставок було скасовано в межах автономного преференційного торгового режиму, який почав свою дію 23 квітня 2014 року. Середня митна ставка в розрізі всіх товарів, яка

застосовувалася до українського імпорту, значно скоротилася з 5,1% до 0,7%. Для аграрної продукції частка позицій з нульовим тарифом зросла з 19,2% до 80,7%, а середня тарифна ставка помітно скоротилася з 9,1% до 0,7%. Для неаграрної продукції частка позицій з нульовим тарифом зросла з 26,8% до 91,5%, тоді як середня тарифна ставка скоротилася з 4,4% до 0,6%.

Очікувалося, що наприкінці періоду тарифної лібералізації, частка безмитних позицій в розрізі всіх товарів зросте до 95,8%, для аграрної продукції до 80,8% та майже до 100% для неаграрної продукції. Однак на початку 2022 року на територію України було здійснено напад з боку РФ, що спричинило великі економічні втрати та торгові обмеження. Такі події призвели до того, що влітку 2022 року ЄС прийняв рішення прискорити поглиблення торгової лібералізації з Україною, тому на рік запровадив пільговий режим для українських товарів, який передбачав: призупинення дії ввізних мит; допущення імпорту товарів, не обмежуючи їх обсяги тарифними квотами та ввізними зборами; призупинення дії антидемпінгових заходів. Крім того, ЄС вжив заходи щодо спрощення логістики для транспортування українських товарів на світовий ринок. Наразі термін дії пільгового режиму буде продовжено ще на рік, починаючи з 6 червня 2023 року.

Отже, поглиблена на всеохопна зона вільної торгівлі позитивно вплинула на потенціал зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та ЄС. За роки дії ПВЗВТ спостерігаємо стрімку динаміку нарощення зовнішньоторговельного обороту України з ЄС. Наразі ЄС є головним торговим партнером України, частка якого становить понад 50% від загального обсягу торгівлі. Зона вільної торгівлі стимулювала послідовне скасування торговельних обмежень, що передбачає поступове збільшення обсягів квот та зменшення митних ставок. Зв'язки між Україною та ЄС зазнають прискореного поглиблення, через військовий напад РФ на територію України. ЄС запровадив пільговий торговий режим для українських товарів у 2022 році з метою підтримки економічної системи України та продовжив його дію у 2023. Спостерігаємо настання нового етапу відносин між сторонами.

2.3 Напрямки підвищення економічного потенціалу України у відносинах з ЄС

24 лютого 2022 року суверенітет української держави вкотре опинився під загрозою. Країна-агресор в особі РФ здійснила повномасштабне військове вторгнення на територію України. Такий злочин завдав нищівних збитків та спричинив багато перешкод, що потребувало стрімкої адаптації економічної системи України під умови війни, щоб надалі забезпечувати безпеку економіки та країни загалом.

З початку повномасштабного військового вторгнення РФ Європейський Союз надає значної політичної, фінансової та гуманітарної підтримки Україні, а також запроваджує дискримінаційні заходи щодо економічного простору РФ.

Проявом суттєвої допомоги з боку ЄС було прийняття рішення про встановлення тимчасових заходів лібералізації торгівлі строком на один рік, яке набрало чинності 4 червня 2022 року. Це рішення слугувало доповненням можливостей, які передбачаються Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Зокрема, відбулося анулювання ввізного мита для низки товарів, які потрапляли під їх дію, а також були скасовані всі тарифні квоти, що раніше обмежували обсяги експорту української продукції. Крім того, було припинено застосування захисних заходів до товарів з України[30].

Загалом Україна приділяла особливу увагу питанню удосконалення обсягів та умов застосування імпорتنих квот. Головний недолік полягав в тому, що певні тарифні квоти повністю вичерпувалися в перші тижні або місяці року. Протягом періоду у 2017-2020 роках серед них були: мед, цукор, оброблені томати, вершкове масло, фруктові соки, пшениця тощо[40].

Це вказує на те, що встановлені обсяги безмитних квот були недостатніми для українського експорту, які не враховували динаміку експортного та виробничого потенціалу України, що поступово змінювалася впродовж років з початку дії ПВЗВТЗ. Фактичний експорт перевищував імпорتنі квоти.

Попри обмеження, постачання української продукції здійснювалося понад межі квот, що свідчить про наявність попиту на українські товари на ринку ЄС, а

також конкурентоспроможність українського експорту. Однак, варто зауважити, додатковим навантаженням було стягнення ввізного мита, що могло обмежувати нарощення українського експорту в межах певних товарів, обсяги яких перевищують квоту, у такий спосіб, стримуючи виробничий потенціал України. В той період Україна була зацікавлена в перегляді умов доступу на європейський ринок.

Наразі тимчасова торговельна лібералізація, яка була впроваджена ЄС після військового вторгнення РФ у 2022 році, буде продовжена ще на рік, починаючи з 6 червня 2023 року[41]. Це черговий суттєвий крок на шляху до підвищення зовнішньоекономічного потенціалу України з ЄС. Пільговий режим значно підтримав Україну у 2022 році, дозволивши протистояти обмеженням, які спричинила війна.

Застосування таких унікальних та тимчасових заходів сприятиме поглибленню існуючих зовнішньоекономічних відносин та нарощенню торговельних обсягів між Україною та Європейським Союзом. Це відповідає головним положенням Угоди про асоціацію, яка передбачає підтримку економічних перетворень в Україні. До того ж налагодження умов для інтеграції у внутрішній ринок ЄС вкрай необхідне для подальшого відновлення української економіки та спротиву російській агресії.

Після введення тимчасових заходів безмитної торгівлі, питання перегляду умов доступу на ринок ЄС було відкладено. Наразі головна задача українського уряду полягає у веденні послідовного діалогу з партнерами ЄС щодо закріплення пільгового режиму для України без часових обмежень. Для досягнення очікуваних результатів необхідно здійснювати ефективний моніторинг виконання зобов'язань, передбачених міжнародними угодами. Вирішальне значення має процес реформування країни, оскільки він визначає подальші перспективи інтеграційного шляху України. Вільний доступ до ринку ЄС є критичною умовою для відновлення економіки України і забезпечення її стабільного розвитку.

Звичною перешкодою України на шляху до поглиблення взаємодії з ЄС була корупція. ЄС постійно наголошує на важливості боротьби з корупцією в своїх

державо-членах і за їх межами. Корупція підриває демократію, верховенство права та чесну конкуренцію, а також перешкоджає економічному розвитку та соціальному прогресу. ЄС вважає боротьбу з корупцією основоположним елементом результативного управління та ключовим чинником забезпечення ефективного функціонування державних установ.

Статтею 22 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС визначено, що сторони приймають на себе зобов'язання співпрацювати з метою подолання корупції як у приватному, так і в державному секторі, а також дотримуватися положень Конвенції ООН проти корупції 2003 року[42].

Україні необхідно посилити активність проведення антикорупційних заходів. Індекс сприйняття корупції відображає глибину корумпованості державного сектору України (рис. 2.12).

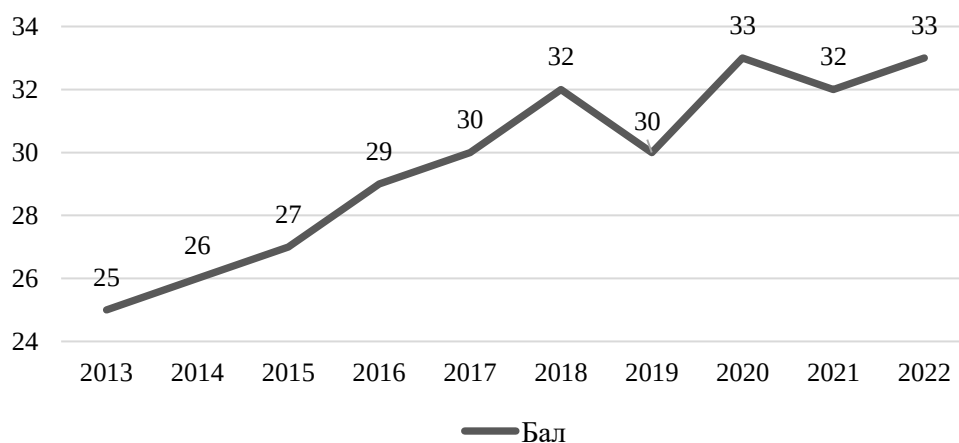

Рисунок 2.12 – Динаміка індексу сприйняття корупції України, 2013-2022р.[43]

З огляду на рис. 2.12, починаючи з 2013 року, ступінь корумпованості України поступово знижувався. У 2022 році Україна отримала 33 бали із можливих 100, що вказує на все ще високий рівень сприйняття корупції в країні. У загальному рейтингу Україна посіла 116 місце відносно інших країн серед 180 позицій. Можна зробити висновок, що хоч і відбулися певні зрушення, проте вони не були значними. Це зумовлено відсутністю координації антикорупційних заходів та уповільненими темпами їх впровадження.

Станом на 2023 рік, Україна демонструє різну динаміку просування у регуляторному наближенні та реформуванні різних секторів в межах Угоди про асоціацію. Зокрема, за даними Євроінтеграційного порталу, який здійснює моніторинг за реалізацією Угоди про асоціацію, в розділі «Пульс Угоди», найменший прогрес спостерігається у секторі фінансового співробітництва та боротьби із шахрайством [44]. Загальний прогрес становить лише 24%, що свідчить про надто низьку активність роботи в цьому питанні, з урахуванням його важливості для подальших перспектив євроінтеграції.

Спираючись на дані Світового банку, якість врядування в Україні, яка оцінюється за такими критеріями, як верховенство права, якість регулювання, відкритість та підзвітність, знаходиться на низькому рівні (рис.2.13).

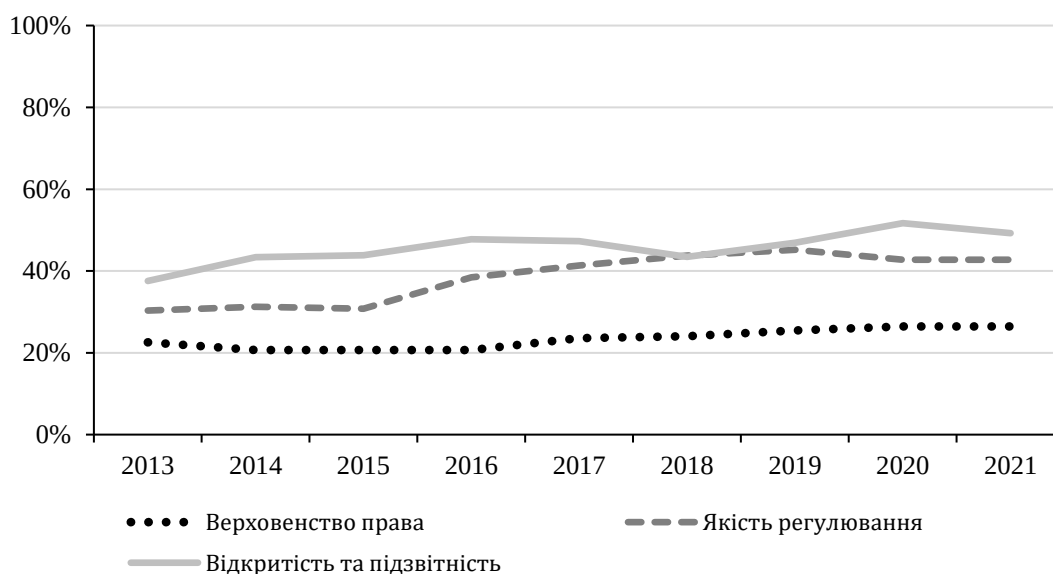

Рисунок 2.13 – Динаміка показників якості врядування в Україні, 2013-2021р.[45]

З огляду на графік, принцип верховенства права в Україні реалізується на дуже низькому рівні, який не перевищує 30%. Низький показник якості регулювання України свідчить про впровадження неефективної політики та правил для сприяння розвитку приватного сектору. В умовах низької ефективності державного управління стрімко поширюються корупційні ризики. Корумпованість країни підриває довіру до системи правосуддя. Це створює культуру безкарності, коли права та свободи громадян не захищаються належним чином, що прямо

суперечить системі цінностей ЄС. Загалом, це здійснює негативний вплив на репутацію країни в світовій спільноті, внаслідок чого знижується привабливість країни для потенційного залучення інвестицій та створюються перешкоди для економічного розвитку.

Станом на сьогодні економіка України, функціонуючи в умовах війни, залежить від допомоги ЄС та інших країн. Україна буде потребувати допомоги й надалі для відбудови своїх територій. Тому важливо, щоб партнери не мали занепокоєнь щодо можливості недобросовісного використання допомоги та були впевнені в намірах України розвивати демократичні засади.

Отже, Україна має зберігати рішучу позицію проти корупції та активно підтримувати зусилля щодо запобігання, виявлення та боротьби з корупцією з метою дотримання принципів верховенства права. Вступ до ЄС неодмінно є каталізатором для протидії корупції в Україні, але, варто усвідомлювати, що головним рушієм процесу є сама держава – від політичного керівництва до громадян.

Географічне положення України надає їй значні переваги як центру міжнародної торгівлі. Вона розташована на кількох основних транспортних шляхах, які з'єднують Європу з Азією. Україна здебільшого має рівнинну форму рельєфу, а численні річки та водні шляхи з'єднують її з Чорним морем, а звідти – зі Світовим океаном. Таке стратегічне розташування відкриває можливості для транзитної торгівлі та розвитку транспортних коридорів.

Однак перед Україною стоїть важливий виклик, оскільки транспортна інфраструктура країни потребує серйозної реабілітації та модернізації. За час війни українська інфраструктура зазнала чималих пошкоджень по всій країні. Великі обсяги експорту української продукції здійснювалися через морський транспорт. Наразі східна територія України, що мала вихід до транспортних шляхів Азовського моря, знаходиться під окупацією, а чорноморські порти заблоковані. Функціонування портів, які залишилися під контролем України, обмежене агресією РФ. Були пошкоджені аеропорти, залізничні станції та дороги. Це призвело до значних змін ланцюгів постачання українського експорту.

В умовах війни, єдиним альтернативним способом постачання українських товарів на міжнародні ринки є залізничні та вантажні перевезення. Наразі головним торговельним напрямком України є Європа. Однак проблема залізничних вантажних перевезень України з ЄС полягає в різній ширині колій. Це спричиняє сповільнення темпів постачання експорту та збільшення логістичних витрат. Варто зауважити, що навантаження на залізничний транспорт значно зростає. Обробка великого обсягу продукції з України стає проблемою для інфраструктури ЄС. Виникає суттєва потреба в удосконаленні транспортного сполучення між Україною та ЄС. Співробітництво у сфері інфраструктури сприятиме поглибленню економічних зв'язків з ЄС, спрощенню торгівлі та нарощенню торговельного обороту[46].

Водночас, уваги потребує система логістики. За даними Світового банку, логістична система України перебуває в незадовільному стані (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Індекс логістичної ефективності України, 2014-2022р.[45]

Рік	Індекс логістичної ефективності (від 1 до 5)					
	Загальна оцінка	Ефективність процесу митного оформлення	Якість транспортної інфраструктури	Легкість організації міжнародних поставок	Компетентність та якість логістичних послуг	Вчасність поставок
2014	2,98	2,69	2,65	2,95	2,84	3,51
2016	2,74	2,3	2,49	2,59	2,55	3,51
2018	2,83	2,49	2,22	2,83	2,84	3,42
2022	2,7	2,4	2,4	2,8	2,6	3,1

Індекс логістичної ефективності України у 2022 році оцінювався у 2,7 бали із можливих 5. Порівнюючи з минулими роками, загальна оцінка логістичної ефективності не перевищувала 3 балів. Для України характерна обтяжливність митних процедур, де присутній високий рівень бюрократії. Надмірна бюрократія спричиняє затримки поставок та зростання транзакційних витрат для національного виробництва, що позначається на експортному потенціалі країни загалом. В логістиці України присутні багато недоліків, які потребують опрацювання.

Наразі Україна потребує модернізації логістики, особливо в умовах війни, коли вирішальним фактором в боротьбі проти агресора є своєчасне постачання таких ресурсів, як зброя, гуманітарна допомога, боєприпаси тощо. Крім того, зміни в логістиці необхідні для підтримки українського експорту, який витримує труднощі військового часу.

Важливим кроком до розв'язання актуальних проблем транспортування та подальшого поглиблення зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та ЄС буде планування довгострокового співробітництва між сторонами у сфері логістики та розвитку ланцюгів постачань. Прозорість у співпраці має першочергове значення для зміцнення довіри між зацікавленими сторонами та забезпечення життєздатності проектів.

Отже, в умовах війни подальше забезпечення розвитку економіки України потребує реабілітації та модернізації транспортної інфраструктури. Насамперед, головна задача полягає в покращенні транспортного сполучення України з ЄС, куди спрямовуються основні потоки українського експорту. Крім того, модернізації потребує логістична система України. Вона містить багато недоліків які потребують невідкладного опрацювання для підтримки українського експорту в умовах військової агресії. Суттєвим кроком до розв'язання проблем логістики, а також удосконалення інфраструктури, є забезпечення координації та співробітництва з ЄС. Крім того, реалізація таких заходів сприятиме поглибленню зовнішньоекономічних зв'язків України з ЄС.

Військова агресія РФ проти України спровокувала весь світ переглянути свою здатність оборонних можливостей, які б відповідали сучасному рівню існуючих загроз, для захисту територіальної цілісності та суверенітету.

Наразі головне завдання України та ЄС полягає в протистоянні російській агресії, яка загрожує демократичним цінностям та порушує мир в Європі загалом. Україна та ЄС повинні спільно працювати над зміцненням обороноздатності України, посиленням співробітництва у сфері безпеки та захисту, а також підтримкою санкційного режиму проти Росії.

ЄС надала та надає Україні значної військової допомоги в межах Європейського фонду миру, включаючи навчання, забезпечення зброєю та боєприпасами тощо. Україна залежить від постійної військової, політичної та фінансової підтримки для посилення своїх оборонних можливостей, щоб здійснювати успішну протидію атакам РФ.

На даному етапі важливим є надання Україні ширшого доступу до проектів ЄС, які зможуть збільшити її потенціал воєнно-промислового комплексу. Необхідно спрямувати увагу на залучення України до проекту «План військової мобільності 2.0». Цей проект спрямований підвищити здатність ЄС підтримувати держави-члени та партнерів щодо транспортування військ та пов'язаних з цим ресурсів, як зброя, гуманітарна допомога, паливо, набої тощо. Проект включає: виявлення недоліків в інфраструктурі та їх подальше подолання; цифровізацію адміністративних процесів, пов'язаних з митною логістикою та системами військової мобільності; заходи із захисту транспортної інфраструктури від кібератак та інших гібридних загроз тощо[47]. Україна має залучити максимум зусиль, щоб успішно реалізувати цей проект.

Забезпечення об'єктивної інформації та протидія російським методам пропаганди є важливими аспектами в протистоянні агресії. Україна та ЄС повинні спільно працювати над посиленням своїх зусиль у сфері інформаційної боротьби. Зважаючи на тривалість війни у часі, збільшення фінансового навантаження на країни ЄС може породжувати невдоволення. Тому Україна має проводити системну комунікацію зі стратегічними партнерами, у такий спосіб, фіксуючи в політичному просторі думку про критичність надання максимальної військової допомоги.

Дипломатичний діалог України з ЄС має бути спрямований на ідею збільшення обсягів фінансування таких оборонних структур, як Європейський фонд миру, який суттєво підтримує Збройні сили України. Крім того, стратегічна важливість мають заходи стимулювання співпраці між підприємствами оборонної промисловості України та ЄС для реалізації спільних проектів.

Отже, Україна потребує довгострокового співробітництва з ЄС для підвищення своєї оборонної здатності. Ефективна протидія російській агресії залежить від обсягів та швидкості надання партнерами таких необхідних ресурсів, як зброя, набої, гуманітарна допомога тощо. Україна має здійснювати ефективну системну комунікацію із стратегічними партнерами, наголошуючи на різнобічній та безперервній підтримці для боротьби з російською агресією, яка становить загрозу демократичним цінностям та порушує мир в Європі загалом.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження було з'ясовано, що зовнішньоекономічні відносини між країнами зумовлені різними факторами, зокрема: різницею в економічному розвитку; доступом до сировинних ресурсів; нерівномірністю розміщення фінансових ресурсів; відмінністю у людських ресурсах; різницею науково-технічного розвитку країн; особливостями природно-географічного положення; характером політичних відносин тощо. Тому країни прагнуть інтегруватися в світову спільноту та розширити зовнішньоекономічні відносини, щоб подолати обмеження, створити кращі умови для зростання, можливості впровадження інновацій та співпраці в глобальній економіці. До того ж, такі відносини можуть набувати різної форми. По суті, зовнішньоекономічні відносини є динамічною мережею зв'язків між країнами, які дозволяють їм орієнтуватися в викликах і можливостях глобальної економіки. Тобто, основна роль зовнішньоекономічних відносин полягає в тому, щоб полегшити економічну взаємодію між країнами, розширити доступ до ринків та ресурсів та сприяти досягненню економічних, соціальних і політичних цілей.

Було розглянуто сутність, структуру та значення для розвитку зовнішніх відносин економічного потенціалу країни. Проаналізувавши вже існуючі формулювання вчених-економістів, ми запропонували своє визначення економічного потенціалу країни. Було окреслено структуру економічного потенціалу країни, яка складається із сукупності взаємозалежних потенціалів, як-от: природно-ресурсний, виробничий, інноваційний, трудовий та експортний. Детально дослідивши структуру, ми дійшли висновку, що конкурентоспроможний рівень економічного потенціалу країни залежить від рівномірного розвитку кожного елементу.

Вирішальну роль у розвитку зовнішньоекономічних відносин відіграє економічний потенціал країни. Це стосується наявних ресурсів, можливостей і сильних сторін економіки країни, які сприяють її конкурентоспроможності та привабливості на світовому ринку. Ефективна реалізація економічного потенціалу

сприяє збільшенню обсягів зовнішньої торгівлі, технологічному прогресу, експортним можливостям, залученню інвестицій та налагодженню різнобічного партнерства, що підвищує економічний добробут країни загалом.

Було визначено роль зовнішньоекономічної політики країни у формуванні потенціалу її міжнародних зв'язків. Зовнішньоекономічна політика становить ключове значення для формування та реалізації стратегій держави на зовнішньому та внутрішньому ринку. Були виявлені та розкриті окремі елементи зовнішньоекономічної політики, як-от: зовнішньоторговельна політика, валютна політика, політика у сфері залучення іноземних інвестицій. Кожний елемент має свої функціональні особливості та інструменти для регулювання відносин з економічними партнерами.

Зовнішньоекономічна політика спрямована на взаємодію з іншими країнами, що передбачає необхідність узгодження національних інтересів країни з інтересами інших держав для досягнення взаємовигідного балансу у відносинах. Вона відіграє важливу роль у формуванні потенціалу міжнародних відносин країни. Це дозволяє використовувати економічні можливості, розширювати економічне охоплення та використовувати свої сильні сторони для досягнення економічних і геополітичних цілей.

Аналіз розвитку економічних відносин між Україною та ЄС показав, що з моменту набуття чинності Угоди про Асоціацію частка Європейського Союзу в торговельному обороті України збільшилася і становить понад 50%. Стан торговельних відносин демонструє позитивний характер. Україна поступово нарощує обсяги експорту до ЄС. Імпорт товарів з ЄС дещо перевищує експорт, але маємо протилежну ситуацію з послугами, де перевищує експорт з України. Серед основних торговельних партнерів України більшість країн є членами Європейського союзу, зокрема: Польща, Німеччина, Італія, Нідерланди та інші. ЄС активно приймає участь у інвестиційній діяльності щодо України. Частка прямих іноземних інвестицій у 2021 році, спрямована в національну економіку України з ЄС, становила понад 70% від загального обсягу інвестиційних надходжень в Україну. Найбільшими інвесторами в українську економіку є країни-члени ЄС.

В результаті дослідження впливу поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі на потенціал економічних зв'язків між Україною і ЄС було встановлено, що одним із головних переваг ПВЗВТ є сприяння збільшенню торгових потоків між Україною та державами-членами ЄС. Поступове усунення мита та збільшення обсягів тарифних квот надало українському виробництву можливості нарощення збуту своєї продукції до ринку ЄС. Це сприяло зростанню українського експорту до ЄС і стимулювало двосторонню торгівлю між двома сторонами. Торговельна угода також відіграла вирішальну роль у просуванні економічних реформ і структурних змін в Україні, необхідних для того, щоб відповідати стандартам та правилами ЄС. Поглиблюючи свою економічну інтеграцію, Україна та ЄС заклали основу для міцних і взаємовигідних економічних зв'язків у майбутньому.

У боротьбі з російською агресією Україна потребує значної та безперервної допомоги. ЄС запровадив пільговий торговий режим для українських товарів у 2022 році з метою підтримки економічної системи України та продовжив його дію у 2023. Це відклало питання перегляду умов доступу до ринку ЄС, який був лібералізований частково. Наразі український уряд має докласти максимум зусиль, щоб домогтися закріплення пільгового режиму без часових обмежень. Україна потребує довгострокового співробітництва з ЄС для підвищення своєї оборонної здатності. Необхідно залучити країну до активної участі в різних проектах ЄС, пов'язаних з розвитком воєнно-промислового комплексу. Крім того, Україна та ЄС повинні спільно працювати над посиленням своїх зусиль у сфері інформаційної боротьби, протидіючи методам російської пропаганди.

На нашу думку, основними напрямками підвищення економічного потенціалу України у відносинах з ЄС є:

- Постачання агропродукції. Можливість збільшити експорт продукції, яка була обмежена тарифними квотами до пільгового режиму, як-от: мед, виноградний та яблучний соки, оброблені томати, цукор, оброблене зерно та борошно, вершкове масло тощо. Варто очікувати звичне збільшення експорту зернових культур. Проте існують перешкоди у формі тимчасової заборони на імпорту пшениці, кукурудзи,

ріпаку та насіння соняшнику українського походження у 5 країн ЄС, зокрема Польщі, Угорщини, Болгарії, Румунії та Словаччини.

- Сфера телекомунікацій та інформаційних технологій. На тлі війни, український ІТ сектор демонструє помірні темпи зростання. Проте, на українському ринку праці присутній попит на ІТ спеціальності серед населення. Крім того, на ринку є вже досвідчені та висококваліфіковані фахівці, що створює перспективи нарощення експорту програмного забезпечення, послуг розробки програмного забезпечення та ІТ-консалтингу до країн ЄС. Україна працює над досягненням телекомунікаційних стандартів ЄС, особливо у сфері роумінгу, що наблизить її до Єдиного цифрового ринку ЄС.

- Постачання електроенергії. Україна інтегрувалася у спільний енергетичний простір з ЄС, що створює перспективи, з урахуванням потужного сектору енергетики України, нарощення експорту енергоресурсів до ЄС за умов стабільної ситуації всередині країни.

- Надання транспортних послуг. Вигідне географічне положення України надає їй значні переваги для надання транспортних послуг. Варто зауважити, що Україна має значний потенціал в нарощенні експортних послуг до ЄС. Однак, війна є головним стримуючим фактором, тому все буде залежати від подальшої військової активності. Попри це, зростання торгівлі транспортними послугами між Україною та ЄС залежить від розвитку і покращення транспортної інфраструктури, сприяння торгівлі та розширення співпраці в галузі транспорту між обома сторонами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посібник / М. І. Дідівський. – К. : Знання, 2006. – 462 с.
2. Зовнішньоекономічна діяльність: навчальний посібник. Видання 6-те, перероб. та доп. / За ред. Козака Ю. Г. – К.: «Центр учбової літератури», 2019. – 292 с.
3. Основи зовнішньоекономічної діяльності. 3-тє видання перероблене та доповнене: Підручник. / О.П. Гребельник – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 432с.
4. Фінанси зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Стасишин А.В., Дубик В.Я., та ін.]; за заг. ред. Н. С. Ситник.- Львів: Видавництво «Апріорі», 2019. - 460 с.
5. Ткаленко С.І. Інвестиційна безпека в умовах глобалізації фінансових потоків / С.І. Ткаленко // Збірник наукових праць Національного університету ДПС України. — 2010. — №1. — С. 282—292.
6. Халіляєва О.В. Сутність та значення економічного потенціалу, його місце в економіці країни: сучасний аспект в умовах сталого розвитку/ Халіляєва О.В. Пузирьова П.В.//Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць Вип. 12(247). - К., 2021. - 144 с.
7. Економічний потенціал України та шляхи його ефективного використання: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.01.01 / Р. Б. Матковський; Київ. нац. екон. ун-т. — К., 2003. — 20 с.
8. Гладчак, Н. В. Сутність трудового потенціалу: теоретичні основи формування дефініцій / Н. В. Гладчак // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка / ред. кол. В.П. Мікловда, М.І. Пітюлич, Н.М. Гапак та ін. — Ужгород: Видавництво УжНУ, 2011. — Спецвип. 33. Ч.1. — С. 79–83
9. Акулов М. Г., Драбаніч А. В., Євась Т. В. та ін. Економіка праці і соціально трудові відносини. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 328 с.

- 10.Трудовий потенціал підприємства: сутність, структура, підходи до її формування / Ю. М. Уткіна, І. В. Соломников // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2013. - Вип. 41. - с. 223-227
- 11.Лещух І. В. Інноваційний потенціал регіону: домінантні характеристики. Науково-виробничий журнал. - Тернопіль: Інноваційна економіка, 2019. - №7-8. - с. 97-103
- 12.Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці : моногр. / [за заг. ред. С.М. Ілляшенка]. – Суми : ВТД «Університет. книга», 2005. – 582 с.
- 13.Яковлев В.І. Тракткування економічної категорії виробничого потенціалу. Науковий журнал: Причорноморські економічні студії. 2018. Випуск 34. С. 115–120
- 14.Шелест Є.О. Класифікація експортного потенціалу та її роль у формуванні і реалізації експортних можливостей машинобудівних підприємств / Є.О. Шелест // Вісник ТНЕУ Світова економіка і зовнішньоекономічна діяльність - №3 – 2010 – с. 133-141
- 15.David Cheong, Yvan Decreux, Julia Spies Spotting Export Potential and Implications for Employment in Developing Countries. Strengthen Publications Series Working Paper No. 5. 2018. - р. 27.
URL:https://www.ilo.org/employment/Whatwedo/Projects/sector-trade-policies/WCMS_652227/lang--en/index.htm
- 16.Пілько А.Д., Хоробчук О.І., Дедерчук О.М. Теоретичні основи формування експортного потенціалу регіону. «Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут"». 2022. № 23. – с. 20-26
- 17.Сутність експортного потенціалу машинобудівної галузі та чинники впливу на нього / Г. Г. Гутів // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. - 2012. - № 748. - С. 133-140

- 18.Гордуновський О. М. Особливості зовнішньоекономічної політики України. Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки. 2015. 4: 337. С. 22–29
- 19.Остроумова В.В. Лібералізм і протекціонізм у сфері зовнішньоекономічної діяльності як напрями державної політики / Остроумова В.В. // Культура народів Причорномор'я : Науч. журнал ТНУ ім. В.И. Вернадського. – Сімферополь, 2007. – №109. – С. 178-180
- 20.Гребельник О.П. Митна справа. [текст] підручник. [4-те вид. оновл. та доповн.] / О.П. Гребельник – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 472 с.
- 21.Міжнародні економічні відносини: підручник / За редакцією А. П. Голікова, О. А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – 602 с.
- 22.Unctad. International Classification of Non-tariff Measures - 2019 version. URL:<https://unctad.org/topic/trade-analysis/non-tariff-measures/NTMs-classification>
- 23.Амеліна І В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / Амеліна І. В., Попова Т. Л., Владимиров С. В. - К. : «Центр учбової літератури», 2013. - 256 с.
- 24.Монетарна політика: теоретико-методологічні аспекти : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / С. В. Глущенко. - К. : НаУКМА, 2017.-64 с.
- 25.Державна політика залучення інвестицій у стратегії розвитку національних економік / І. Ю. Штулер, В. В. Сержанов // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2017. - Вип. 16(2). - С. 162-166.
- 26.Міжнародна економіка: підруч. / С.О. Гуткевич, М.Д.Корінько, Ю.М.Сафонов. - 3-є вид., перероблене та доповнене. – Вид-во «Діса Плюс», 2021. – 428 с.
- 27.Сучасний зміст зони вільної торгівлі як невід'ємної категорії інтеграційного розвитку / О. Ю. Кочергіна // Інвестиції: практика та досвід. - 2018. - № 1. - С. 54-58.
- 28.Решота О. А. Становлення внутрішнього ринку Європейського Союзу: передумови та особливості / О. А. Решота. // Демократичне врядування. – 2012. – Вип. 9.

- 29.Офіційний веб-сайт Міністерства економіки України. Бюлетень стану торговельних відносин між Україною та ЄС у 2022 році. URL:<https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=5db05993-288d4981-9f26f0f6efe586e2&title=BiuletenStanuTorgovelnikhVidnosinMizhUkrainoiuTasU2022-Rotsi>
- 30.Official Journal of the European Union. URL:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022R0870>
- 31.Офіційний веб-сайт Державної митної служби України. Показники зовнішньої торгівлі України. URL:<https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/balance>
- 32.Офіційний веб-сайт Міністерства економіки України. Україна в 2022 році експортувала майже 100 млн тонн товарів. URL:<https://cutt.ly/d5VfEDB>
- 33.Офіційний веб-сайт Національного банку України. Прямі інвестиції в Україну. URL:<https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#3>
- 34.Урядовий портал. Розділ IV Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL:https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ugoda-pro-asociaciyu/TITLE_IV.pdf
- 35.Євроінтеграційний портал. Зона вільної торгівлі. URL:<https://eu-ua.kmu.gov.ua/zona-vilnoi-torhivli>
- 36.Представництво України при Європейському Союзі. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС. URL:<https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelnno-ekonomichne-spivrobitnictvo-ukrayina-yes/zona-vilnoyi-torgivli-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>
- 37.Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами та послугами. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
- 38.Офіційний веб-сайт Міністерства економіки України. Тарифні квоти в рамках ПВЗВТ. URL:<https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=ukUA&id=f5cea3c3-d7e0-4e49-994d-f87089e3d3fc&title=TarifniKvotiVRamkakhPvzvt>
- 39.Report by World Trade Organization. Deep and comprehensive free trade area concluded as a part of the association agreement between the European Union and

Ukraine.URL:<https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/WT/REG/353-1.pdf&Open=True>

40. Як досягти більшої лібералізації торгівлі з ЄС: стан використання тарифних квот ЄС Україною. Таран С., Центр аналітики зовнішньої торгівлі Trade+ при Київській школі економіки.URL:<https://uglobal.university.ua/kse-research/yak-dosyagti-bilshoyi-liberalizatsiyi-torgivli-z-yes-stan-vikoristannya-tarifnih-kvot-yes-ukrayinoyu/>
- 41.Офіційний вебпортал парламенту України. Верховна рада України. Скасування імпорتنих мит, квот і заходів торгового захисту на український експорт до ЄС. URL:https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/233643.html
- 42.Офіційний вебпортал парламенту України. Верховна рада України. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
- 43.Transparency International. Corruption Perceptions Index. URL:<https://www.transparency.org/en/cpi/2022>
- 44.Євроінтеграційний портал. Пульс Угоди. URL:<https://pulse.kmu.gov.ua/>
- 45.The World Bank. URL:<https://data.worldbank.org/country/ukraine>
- 46.Відбудова України: принципи та політика. Білоткач В., Івальді М. Відбудова транспортної інфраструктури України. Паризький звіт 1. 2022. с. 234-263 URL:https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf
- 47.Action Plan on Military Mobility 2.0. URL: <https://defence-industry-space.ec.europa.eu/system/files/202211/Action%20plan%20on%20military%20mobility%202.0.pdf>

Ім'я користувача:
Міжнародної торгівлі і маркетингу Іщенко Анна

ID перевірки:
1015211470

Дата перевірки:
23.05.2023 17:23:05 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
23.05.2023 17:27:48 EEST

ID користувача:
100005724

Назва документа: Сотніков Т.А. Потенціал розвитку економічних відносин між Україною та ЄС

Кількість сторінок: 62 Кількість слів: 13301 Кількість символів: 103872 Розмір файлу: 332.39 KB ID файлу: 1014889379

6.59% Схожість

Найбільша схожість: 1.16% з Інтернет-джерелом (<https://d.conf.vntu.edu.ua/index.php/mn/mn2021/paper/viewFile/1302>)

5.86% Джерела з Інтернету

399

Сторінка 64

5.32% Джерела з Бібліотеки

418

Сторінка 68

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

9